

MACARİSTAN TÜRKOLJİSİ ÜZERİNE BİR BİYO-BİYOĞRAFI DENEMESİ

*Mehmet GÜMÜŞKILIÇ**

ÖZET

Modern anlamda Türkoloji çalışmalarının başladığı yer Macaristan'dır. Macar bilim adamları yıllar boyu -bir bakıma kendi köklerini de arama çabaları sebebiyle- Türklük bilimiyle uğraştılar. Türk diline, tarihine, kültürüne, edebiyatına, coğrafyasına, etnoğrafyasına, musikisine büyük hizmetlerde bulundular. Türk-Macar ilişkileri günümüze göre eskiden, belki de daha ileri seviyedeydi. Günümüzde ise bu ilişkiler yeniden canlanmaktadır. Macarlarla Türklerin yakınlığı göz önüne alındığında, bu ilişkileri geliştirmede her iki millete de büyük görevler düşmektedir.

Makalemizde; Türklerle ilgili çalışmalar yapan ve Modern Türkolojinin kuruluşundan sonra Türklükle ilgilenen Macar Türkologların soyadlarına göre sıraladıktan sonra bunların, ilmî hayat hikâyeleri ile birlikte Türklük bilimiyle ilgili makaleleri -en eski tarihten yeni tarihe kadar- verilmeye çalışılacaktır. Ayrıca bazı Türkologlar hakkında yapılan bir kısım çalışmaların listeleri de makalemizde okuyucuya sunulacaktır. Burada sıralayacağımız Macar Türkologları ve çalışmaları elbette bunlarla sınırlı değildir. Buraya aldığımız ilim adamlarının Türklükle ilgili yazdıkları başka makalelerini, kitapları; sundukları bildirileri; kaleme aldıkları tanıtma yazılarını ve buraya alamadığımız bilim adamlarının da çalışmalarını eklersek bu sayı çok kabaracak ve makale sınırlarını aşacaktır. İleride Macar Türkolojisiyle ilgili ayrıntılı çalışmalar yapılacağı ümidindeyiz. Biz, bir biyo-biyografi denemesi yaparak Macarların Türklere ne kadar önem verdiğini bir nebze de olsa dile getirmeye çalıştık.

İleride yapılacak ayrıntılı çalışmalarla Türk-Macar ilişkileri ve dostluğu daha da gelişecektir. Bu konuda katkıda bulunduysak makalemiz hedefine ulaşmış sayılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Macar Türkolojisi, Türk Kültürü, Biyo-biyografi, Macar Kültürü, Kumanlar.

AN ATTEMPT AT A BIOAGRAPY OF HUNGARIAN TURKOLOGY

ABSTRACT

Hungary is the place where Turcology studies started in modern terms. For many years Hungarian scientists have been engaged in

* Doç. Dr., Fatih Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: mgumuskilic@fatih.edu.tr

Turkish studies- as a part of their research of their own roots -. They had great contribution to Turkish language, history, literature, geography, ethnography and music. It may also be supposed that Turkish Hungarian relations were better than now. However, today Turkish Hungarian relations have been enjoying a revival again. Considering the closeness of Hungarians and Turks, it is obvious that the two nations share some responsibilities in improving their relations.

In this article, after organizing the names of all the Hungarian Turcologs who have conducted studies on Turks after the foundation of modern Turcology in alphabetical order, their articles on Turcology- from oldest to newest will be presented as well as their career lives. Also the lists of some of the studies on some of the Turcologs will be given. The Hungarian scientists and their studies mentioned in this article do not encompass all of them. If we include other articles, books, presentations, credits, reviews and the studies of other scientists that we haven't been able to mention here, the number will swell and go beyond the limits of this article. In the future, we hope that further detailed studies will be conducted on Hungarian Turcology. Through an attempt at biyo biography, we have tried to touch briefly on the importance Hungarians give to Turks.

Undoubtedly in the future, Turkish Hungarian relations and friendship will further improve with the help of further detailed studies. This article will serve its purpose if we have a tiny contribution.

Key Words: Hungarian Turkology, Turkish Culture, Bio-Biography, Hungarian Culture, Cuman.

Giriş

Fin-Ugor halklarından olan Macarlarla Türklerin ilişkileri çok eskilere dayanmaktadır. Macarlar tarih sahnesine çıktıkları V. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar hayatlarını Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırlarda sürdürdüler. Don ırmağına yakın bir yerde kurulan On-ogur birliği içinde yaşadılar. Avrupalıların Macarlara taktıkları *Hungar* ismi *On-ugor* kelimesinin Slavcadaki söylenişinden kaynaklanmaktadır¹. Macarlar eski dönemlerde Peçenekler ve Avarlarla komşuydular. Macarların Eski Türk kavmi Hunlardan geldiği de zannedilmektedir. Onların Türklerle olan yakın ilişkisinden dolayı, aralarında tarihten bu yana bir kültür bağı oluşmuştur. XIII. yüzyılda Macar topraklarında yaşayan Kumanlar vasıtasıyla Macarlarla Türkler iç içe yaşamışlardır. Batılıların Türk dili ile ilgili yazdıkları ilk eser belki de, *Codex Cumanicus* 'Kumanlara Ait Bilgiler' adlı kitaptır². Kuman-Kıpçak Türkçesiyle yazılan eserin Hristiyanlığı Türkler arasında yaymak için Katolik mezhebine bağlı bir tarikat olan Fransisken rahipler tarafından kaleme alındığı zannedilmektedir³. Bu kitap Macar bilim adamlarının da ilgisini çekmiştir⁴. Macar bilim adamları Türkçeden Macarcaya geçen kelime ve şekiller ile Türklerle Macarların örf-âdet ve kültür ilişkilerini incelemeye önem vermişlerdir. Macaristan'ın Kanunî

¹ **Meydan Larousse**, C.12, Sabah Yay., İstanbul 1992, s.523.

² Bu eser, 1303-1362 yıllarında, yani 14. asrın başlarında Latin harflerine benzeyen Gotik harflerle kaleme alınmıştır. Kitap, İtalyan ve Alman Bölümü olmak üzere iki defterden oluşmaktadır. Eserde Kumanca-Almanca bir lügat, Kumanca bilmece, Hristiyanlıkla ilgili metinler, Kumanca bir gramer bulunmaktadır (N. Yüce, "Türkler (Türk Dili)", **Millî Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, C. 12/2, Eskişehir 1997, s.491.)

³ R. Ertem, **Elifbe'den Alfabe**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991, s.83.

⁴ Bunlar arasında L. Ligeti, Geza Kuun ve Gyula Nemeth sayılabilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

Sultan Süleyman döneminde alınmasından sonra yaklaşık 150 senelik bir dönem Macarlar, Osmanlı hâkimiyeti altında kaldılar. Bu durum, Macaristan'ın bizim açımızdan ne kadar önemli bir ülke olduğunu ortaya koymaktadır. Osmanlı hâkimiyeti ile gelişen ilişkiler neticesinde Macar bilginlerinin Türkçeye alâkası daha da artmıştır. Macar şairi Balint Balassa'nın (1554-1594) Türkçe şiir yazacak kadar Türkçeyi iyi öğrendiğini biliyoruz. O, bazı serhat âşıklarından muhtemelen duyduğu şarkılardan etkilenmiş ve Macarca kaleme alınan bazı şiirlerin hangi Osmanlı melodisi ve güftesine göre söylenebileceğini ortaya koymuştur. "Macarcaya Çevrilen Birkaç Türk Beyti" başlığıyla 9 parça toplamıştır. Balassi'nin kullandığı şarkı ve beyitlerin Türkçe orijinallerinin dört tanesi son yıllarda bulunmuştur. Macar tarihçileri, kendi tarihleriyle irtibatlandırdıkları için Türk tarihi ile yakından ilgilenmişlerdir. Macar vakanüvisler kendi tarihlerinde XV. asırdan itibaren Türklerden bahsederler. Macarcaya çevrilen en mühim eserlerden birisi Ahmed Bîcân'ın *Envârü'l-Âşıkîn* adlı eseridir. Bu çeviri Erdel Prensi Gabor Bethlen'in tercümanı ve kâtibi Janos Hazi tarafından 1626 yılında Kassa şehrinde bastırılmıştır⁵. Osmanlı dönemi ile ilgili olarak ilmî sayılabilecek ilk çalışmalar XVIII. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. Macar Doğubilimi uzmanlarından Hırvat asıllı Macar Harsany'lı Jakab Nagy'nin *Colloquia Familiaria Turcico-Latina* adlı Latin harfleriyle kaleme alınmış olan Türkçe konuşma klavuzu, Türkçenin sesbilgisi ve ağız bilgisi bakımından önemli eserlerdendir⁶. Samuel Decsy'nin üç bölümde hazırlanmış Osmanogرافia'sı da mühim kaynaklardandır. Osmanlı kronik ve belgelerin ilk çevirileri Pazmany Üniversitesi'nde Türkçe ders veren Janos Repiczki'ye aittir⁷. Modern Türkolojinin tesisi 1830'lu yıllara dayanmaktadır. Janos Repiczki Budapeşte Üniversitesi'nin ilk Türk dili hocasıdır.

1830'dan sonraki yıllarda Macarlardan birçok Türkolog çıkmıştır. Özellikle Türk kültürü, dili, tarihi ve edebiyatı Macar bilim adamlarının etki sahasına girmiş ve onlar bu konuda çok sayıda çalışma yapmışlardır. Bu araştırma ve çalışmalar hâlen günümüzde de devam etmektedir. Türklerle Macarların çok kuvvetli bir tarihî bağı vardır. Bugün Elte ve Szeged üniversitelerinde Türkoloji kürsüleri mevcuttur. Türkçe öğrenmek, Macarların ilgisini çekmektedir. Macaristan'daki üniversitelerde okuyan ve burada açılan Türk okullarında öğretmenlik yapan Türkler vasıtasıyla Macaristan'da Türklere ve Türkçeye olan alâka her geçen gün artmaktadır. Makalemizde; Türklerle ilgili çalışmalar yapan ve Modern Türkolojinin kuruluşundan sonra Türklükle ilgilenen Macar Türkologlarını soyadlarına göre sıraladıktan sonra bunların, ilmî hayat hikâyeleri ile birlikte Türklük bilimiyle ilgili makaleleri -en eski tarihten yeni tarihe kadar- verilmeye çalışılacaktır. Ayrıca bazı Türkologlar hakkında yapılan bir kısım çalışmaların listeleri de makalemizde okuyucuya sunulacaktır. Burada sıralayacağımız Macar Türkologları ve çalışmaları elbette bunlarla sınırlı değildir. Buraya aldığımız ilim adamlarının Türklükle ilgili yazdıkları başka makalelerini, kitapları; sundukları bildirileri; kaleme aldıkları tanıtma yazılarını ve buraya alamadığımız bilim adamlarının da çalışmalarını eklersek bu sayı çok kabarcak ve makale sınırlarını aşacaktır. İleride Macar Türkolojisiyle ilgili ayrıntılı çalışmalar yapılacağı ümidindeyiz. Biz, bir biyo-biyografi denemesi yaparak Macarların Türklere ne kadar önem verdiğini bir nebze de olsa dile getirmeye çalıştık. Aşağıda vereceğimiz kişilerle ilgili en önemli kaynak Hasan Eren'in Türk Dil Kurumu tarafından 1998 yılında Ankara'da basılan *Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar* adlı kitabıdır. Makaleyi kaleme alırken büyük ölçüde bu eserden faydalandık⁸.

⁵ Geza David, "Macaristan", **İslâm Ansiklopedisi**, C.27, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2003, s.292.

⁶ Bu eseri geniş bir şekilde inceleyip ilim âlemine sunan G. Hazai olmuştur (**Das Osmanisc-Türkische im XVII. Jahrhundert Untersuchungen an den Transkriptionstexten von Jakab de Harsany**, Akademia Kiado, Budapeşte 1973.)

⁷ Geza David, **a.g.e.**, s.293.

⁸ Yukarıda ismini verdiğimiz bu kitabın yanında çalışmamızı oluştururken ayrıca şu kaynaklardan faydalanılmıştır: N. Yüce, "Nemeth, Gyula (Julius)", **İslâm Ansiklopedisi**, C.32, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2006, s.551-552; Gyula Nemeth, **Vidin Türkleri**, Çev.: A. Güzel, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1996.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

MACAR TÜRKOLOGLARI

ALMASSY Gyorgi (1867-1933): Graz Üniversitesi'nde okumuş olan bu Macar bilgini Orta Asya'ya birçok gezi düzenlemiştir. 1900 yılında yaptığı gezide Orta Asya'da yaşayan Türklerle ilgili önemli bilgiler toplamıştır. Kazak ve Kırgızların hayat biçimlerini yakından gözlemele imkânına sahip olmuştur. Kazakistan bozkırlarında ve Kırgızistan dağlarında zooloji araştırmaları yapmıştır. Etnoğrafik incelemeler de bulunmuştur. *Vandorutam Azsia Szivebe* adlı eserinde enteresan etnografik gözlemleri vardır. O ayrıca Kırgızlar arasında dolaşarak Kırgız ağızları üzerine derleme çalışmaları yapmıştır. Almassy, ikinci Orta Asya gezisini ise 1906 yılında gerçekleştirmiştir. Orta Asya üzerine yapılan bu iki bilimsel gezi neticesinde Almassy, özellikle Kazak ve Kırgız topluluklarını daha yakından tanıma imkânı bulmuş ve onların sosyal hayatlarını yakından takip etmiştir.

Çalışmaları:

- 1) "Kara-kirgiz Nyelveszeti Jegyzetek" *Keleti Szemle II*, Budapeşte 1901, s.108-122.
- 2) "Centralasien die Urheimath der Türkvölker" *Keleti Szemle III*, Budapeşte 1902, s.179-207.
- 3) *Vandorutam Azsia Szivebe*, Budapeşte 1903.

BALINT Gabor (1844-1913): Tatarlarla ilgili çalışmalarıyla tanınan Macar Türkologudur. Viyana ve Budapeşte Üniversitelerinde hukuk eğitimi görmüştür. Birçok Batı ve Doğu dili öğrenmiştir. Janos Fagorasi'nin tavsiyesi üzerine Rusça ve Moğolca öğrenme imkânı bulmuştur. Rusya ve Asya ülkelerine 3 yıllık bilimsel bir gezi yapmıştır. 1871 yılında Tataristan'ın Kazan şehrine gelmiş ve Tatarcanın en büyük uzmanlarından kabul edilen N.İ. İlminskiyle yakın bir ilişki kurmuş, onun öğütlerine uyarak çalışmalarını Tatar yerel ağızları üzerine yoğunlaştırmıştır. O daha çok Hristiyan Tatarlar arasında dolaşarak onlardan atasözleri, deyimler, bilmece, fıkralar, türküler ve masallar toplamıştır. *Kazani-Tatar Nyelvtanulmanyok* adlı eserinin sözlük bölümü üç dilde (Tatarca, Macarca ve Almanca) tertip edilmiştir. I. ve III. Bölümleri Macarca yazılmıştır. Moğol ağızları üzerinde de çalışan Balint topladığı Moğolca ağız örneklerini yayımlayamamıştır.

Çalışmaları:

- 1) *Kazani-Tatar Nyelvtanulmanyok (Kazani-Tatar Szövegek*, Budapeşte 1875, 170 s., 1. Bölüm).
- 2) *Kazani-Tatar Nyelvtanulmanyok (Kazani-Tatar Szotar*, Budapeşte 1876, 178 s., 2. Bölüm).
- 3) *Kazani-Tatar Nyelvtanulmanyok (Kazani-Tatar Nyelvtan*, Budapeşte 1877, XVI, 160s., 3. Bölüm).
- 4) *Parhuzam a Maguar es Mongol Nyelv Teren*, Budapeşte 1877.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

- 1) Louis J. Nagy, "Balint's Journey to the Mongols and his Unedited Kalmuck Texts", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae IX*, Budapeşte 1959, s.311-327.
- 2) A. Berta, *Wolgatatarische Dialektsudien. Textkritische Neuauflage der Originalsammlung von G. Balint 1875-1876* (Balint'in Kazan Tatarcasıyla ilgili Macarca eserinin Almanca Yazılması), Budapeşte 1988.

BODROGLİGETİ Andras: Yaşayan büyük Türkologlardandır. Eski Türkçe ve Orta Türkçe ile ilgili çalışmaları vardır. Kıpçak ve Kuman Türkçesi ile ilgilenmiştir. Son zamanlarda Çağatay ve dolayısıyla Özbek sahasıyla ilgili araştırmalar yapmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde uzun yıllar Türkoloji profesörü olarak çalışmıştır. Hâlen Kalifornya Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Kültürleri Bölümü'nde Türk ve İran Dilleri ve Edebiyatları Kürsüsünde görev yapmaktadır. Türk kültür tarihi ve Orta Asya klasik edebiyatı ile ilgili araştırmalarını sürdürmektedir. Kendisinin Türkolojiyle alakalı birçok makalesi, bildirisi ve tanıtma yazısı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Çalışmaları:

- 1) *A Fourteenth Century Turkic Translation of Sa'di's Gulistân (Seyfi Sarayî's Gulistân bi't-Turkî*, Budapeşte 1969.
- 2) *D. Monchi-zadeh de Das Persische im Codex Cumanicus*, Uppsala 1969.
- 3) *The Persian Vocabulary of the Codex Cumanicus*, Budapeşte 1971.
- 4) *Modern Turkish Grammar I*, University of Arizona Yay., 1999, 240 s.
- 5) *A Grammar of Chagatay*, Lincom Europa 2001, 437 s.
- 6) *Modern Literary Uzbek I-II*, Lincom Europa 2002, 720 s.
- 7) *An Academic Reference Grammar of Modern Literary Uzbek I-II*, Lincom Europa 2003, 1347 s.
- 8) *The Golden Cycle. Proceedings of the John D. Soper Commemorative Conference*, Sahipkiran 2003, 276 s.

BUDENZ Josef (1836-1892): Alman asıllı Macar dilcisi Budenz Almanya'nın Marburg ve Göttingen üniversitelerinde öğrenim görmüştür. Viyana'da A. Boller ve Berlin'de W. Schott gibi meşhur âlimlerin yanında çalışmış ve onlardan Ural-Altay dilleri ve özellikle Türkçe, Moğolca hakkında değerli bilgiler edinmiştir. 1858 yılında Macaristan'a yerleşen Budenz, 1863 yılında Macar Bilimler Akademisi üyeliğine seçilmiştir. 1868'de Budapeşte Üniversitesi'nde doçent olmuştur. 1872 senesinde de aynı üniversitede Altay Dilleri profesörlüğüne getirilmiştir. Altay Dilleri kürsüsü dünya üniversitelerinde kurulun ilk Altayistik kürsüsüdür. Kendisinin Ugor dilleri ile ilgili de pek çok çalışması bulunmaktadır. Fin-Ugor karşılaştırmalı dil biliminin kurucuları arasında yer alır. Macar ve Ugor dilleri arasındaki yakınlığa önem vermiş ve bu dillerde müşterek olarak kullanılan 996 tane kelimeyi karşılaştırmıştır. Budenz, Macarcada kullanılan eski Türkçe kalıntılarla ilgi de kıymetli çalışmalar yapmıştır. "Macarcadaki eski Türkçe alıntılarının Çuvaşça özellikleri taşıdığı" görüşüyle bu yolda yeni bir çığır açmıştır.

Budenz Macar Bilimler Akademisi'nin yayımladığı *Nyelvtudományi Közlemenyek* adlı dergiyi 1879-1892 yılları arasında çıkarmıştır. Zsigmond Simonyi, Jozsef Szinnyi, Bernat Munkacsı, Ignos Kunos gibi birçok öğrenci yetiştirmiştir.

Çalışmaları:

- 1) "Csuvas Közlesek es Tanulmanyok", *Nyelvtudományi Közlemenyek I*, Budapeşte 1862.
- 2) "Csuvas Közlesek es Tanulmanyok", *Nyelvtudományi Közlemenyek II*, Budapeşte 1863.
- 3) "Khiva Tatarsag", *Nyelvtudományi Közlemenyek IV*, Budapeşte 1865.
- 4) "Jelentes Vambery Armin Magyuar-Török Szoegyeseirol" *Nyelvtudományi Közlemenyek X*, Budapeşte 1871, s.67-135.

Turkish Studies

- 5) “Turkische und Mongolische Elemente im Ungarischen”, 1873.
- 6) “Nyelvezeti Eszrevetelek Vambery Munkajara”, 1883.
- 7) “A Mandzsu Nyelv Alaktana” *Nyelvtudományi Közlemények XX*, Budapeşte 1887, s. 307-319; 380-400; 475-476.
- 8) “Rövid Mongol Nyelvtan”, *Nyelvtudományi Közlemények XXI*, Budapeşte 1887, s.274-320.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

- 1) P. Hadju, “O Donner and J. Budenz on Linguistic Affinity”, *Varia Eurasistica*, Szeged 1991, s.63-75.
- 2) Viljo Tervonen, *Josef Budenzin ja Otto Donnerin Kirjeite Vuosilta 1867-1886* (Memoires de la Societe Fino-Ougrienne), 1989, 201 s.
- 3) Viljo Tervonen, *Josef Budenzin ja Anti Jalavan Kirjeite Vuosilta 1875-1892* (Memoires de la Societe Fino-Ougrienne), 1995, 220 s.

DESKO Endre (1816-1874): Ujgorod’da okumuş olan Endre, kısa bir süre dinî ilimlerle meşgul olduktan sonra Budapeşte Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ne girmiştir. 1845 yılında Kiev Üniversitesi’ne geçen Endre, lise öğretmenliği diplomasını almış ve 1848’de Simbirsk Lisesi’nde Latince öğretmenliğine atanmıştır. Macarca, Çuvaşça ve Çeremisçedeki kullanılan ortak kelimeler üzerinde çalışmış ve bu dillerin ortak Asya kökeninden geldiklerini söylemiştir. Reguly’nin Macarlarla Finleri birleştirme çabalarına karşı o; Macarların; Hunlar, Avarlar ve Macarlardan meydana gelen karma bir grup olduğunu savunmuştur.

Çalışmaları:

- 1) *Vengerskaja Grammatika s Russkim Tekstom i v Sravnenii s Cuvasskim i Ceremisskim Jazykami*, S. Petersburg 1855, XL+308 s.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

- 1) L. Ligeti, “Desko Endre Csúvas-Magyar Nyelvhasonlítasa” *Korösi Csoma Archivum I*, Budapeşte 1921, s.319-320

ECKMAN Janos (1905-1971): Ünlü bir Macar Torkologudur. Türk dili ile ilgili pek çok çalışmaya imza atmıştır. Arap, Macar ve Türk filolojisi öğrenimi görmüştür. Mihaly Kmosko, Zoltan Gombocz ve Gyula Nemeth’in öğrencisi olmuştur. 1927-1928 öğretim yılında Viyana Üniversitesi’nde Kraelitzvon Greinfenhorst ve Has von Mzik’in derslerine katılmıştır. Eckman, 1929 senesinde Budapeşte Üniversitesi’ni bitirmiştir. 1939 yılında Kuzeydoğu Bulgaristan’da ağız çalışmaları yapmak üzere Bulgaristan’a gitmiştir. 1942 yılında Berlin’e varmışsa da II. Dünya Savaşı sebebiyle 1943 yılında Macaristan’a dönmüştür. 1945 senesinde Macar Eğitim Bakanlığı’nın verdiği bursla İstanbul’a gelmişse de, bursunun kesilmesi sebebiyle çalışmalarını tamamlayamamıştır. 1945’te Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hungaroloji Bölümü’nde Macarca okutmanlığı yapmış, bu fakülteedeki Macarca okutmanlığın kaldırılması üzerine 1948’de görevinden ayrılmıştır. Bundan sonra üç yıl (1948-1951) *Türk Ansiklopedisi*’nde yazı kurulu üyesi olmuştur. Daha sonra ise uzunca bir dönem (1951-1961) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde uzman olarak çalışmıştır.

Janos Eckman, Türk dil tarihinin özellikle Orta Türkçe sahasında çalışmalarını sürdürmüştür. Karahanlı, Harezmi ve Çağatay sahalarında birçok yazı kaleme almıştır. Ankara’da Karamanlı ağızları üzerine çalışmış, yaz aylarında Anadolu’da bilimsel araştırma gezileri yapmıştır. Çağatay Türkçesi üzerinde dünyanın sayılı otoritelerinden birisidir. Çağatay Türkçesi ile

Turkish Studies

ilgili çalışmalarına Macaristan'da başlayıp bu çalışmalarını daha ileri seviyeye götürmüştür. Ayrıca Kur'an çevirileri üzerine de araştırmaları bulunmaktadır.

Çalışmaları:

- 1) "Die Türkische Mundart von Warna", *Korösi Csoma Archivum III*, Budapeşte 1941, s. 144-214.
- 2) "Mîrzâ Mehdîs Darstellung der Tschagataischen Sprache", *Analecta Orientalia Memoriae Alexandri Csoma de Körös Dicata*, Budapeşte 1942-1947.
- 3) "Macar Dil Devrimi", *Türk Dili Belleten 1948*, Seri: III, Sayı: 12-13, İstanbul 1949.
- 4) "Razgard Türk Ağzı", *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I*, Ankara 1950, s.1-25.
- 5) "Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında", *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I*, Ankara 1950, s. 27-31.
- 6) "Anadolu Karamanlı Ağzlarına Ait Araştırmalar I. Phonetica" *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi VII*, Ankara 1950, s.165-200.
- 7) "Gyula Nemeth (Doğumunun 60'ıncı Yıldönümü Münasebetiyle)", *Türk Dili Belleten 1950*, Seri: III, Sayı: 14-15.
- 8) "Karamanlıca –işin'li Gerundium Hakkında" *Türk Dili Belleteni 1950*, Seri: III, Sayı: 14-15, Ankara 1951, s.45-52.
- 9) "Kelime Ortasında Anorganik 'b, p ve m'nin Türemesi" *Türkiyat Mecmuası X*, İstanbul 1953, s.313-320.
- 10) "Karamanlı Türkçesinde –maca Şekli", *Türk Dünyası Araştırmaları Yıllığı Belleten 1953*, Ankara 1988, s. 45-48.
- 11) "Türkçede '-rak/-rek' Ekine Dair", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1953*, Ankara 1988.
- 12) "Bolmasa Kelimesine Dair", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1954*, Ankara 1988, s.33-38.
- 13) "Türkçede 'd, t ve n' Seslerinin Türemesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Yıllığı Belleten 1955*, Ankara 1988, s.11-22.
- 14) *Nehcü'l-Ferâdîs'in Süleymaniye Kütüphanesi Yeni Cami Yazması*, Ankara 1956, XIV+444 s.
- 15) "Zur Charakteristik der Islamischen Mittelasiatischen Literatursprache", *Studia Altaica* (Festschrift für Nikolaus Poppe zum 60. Geburtstag am 8. August 1957), Wiesbaden 1957, s.51-59.
- 16) "Eine Gerundiale Konstruktionen im Karamanischen", *Jean Deny Armağanı*, Ankara 1958, s.77-83.
- 17) "Çağatay Dili Hakkında Notlar", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1958*, Ankara 1988, s.115-126.
- 18) "Das Chwarezmtürkische", *Philologiae Turcicae Fundamenta*, Cilt:1, Wiesbaden 1959, s. 113-137.

- 19) “Das Tschagataische”, *Philologiae Turcicae Fundamenta I*, Wiesbaden 1959, s.138-160.
- 20) “Çağataycada Yardımcı Cümleler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı 1959*, Ankara 1988, s.27-58.
- 21) “Eine Ostmitteltürkische Interlineare Koranübersetzung”, *Ural-Altäische Jahrbücher XXXI*, Ankara 1959, s.72-85.
- 22) “Dinler (Makedonya) Türk Ağzı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1960*, Ankara 1988, s.289-204.
- 23) “Küçük Çağatay Grameri”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi X*, İstanbul 1962, s.41-64.
- 24) “The Turkish Dialect of Edirne” *American Studies in Altaic Linguistics*, Cilt: 13, Bloomington 1962, s.45-69.
- 25) “Kumanova (Makedonya) Türk Ağzı”, *Nemeth Armağanı*, Ankara 1962, s.111-144.
- 26) “Çağatayca İsim-fiiller” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1962*, Ankara 1988, s.51-60.
- 27) “The Mamluk-Kipchak Literature”, *Central Asiatic Journal VIII*, 1963, s.304-319.
- 28) “Çağatay Edebiyatının Son Devri (1800-1920)”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1963*, Ankara 1988, s.121-156.
- 29) “Nehcü’l-Ferâdîs’in Bilinmeyen Bir Yazması”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1963*, Ankara 1988, s.157-159.
- 30) “Die Kiptschakische Literatur”, *Philologiae Turcicae Fundamenta*, Cilt:2, Wiesbaden 1964, s.275-304.
- 31) “Die Tschagataische Literatur”, *Philologiae Turcicae Fundamenta*, Cilt:2, Wiesbaden 1964, s.304-402.
- 32) “Die Karamanische Literatur”, *Philologiae Turcicae Fundamenta*, Cilt:2, Wiesbaden 1964, s.819-835.
- 33) “Memluk Kıpçakçasının Oğuzcalaşmasına Dair”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1964*, Ankara 1989, s.35-41.
- 34) *Chagatay Manual*, Indiana University Publications (Uralic and Altaic Series), Volume: 60, Bloomington-The Hague 1966, XII+340s.
- 35) “Doğu Türkçesinde Bir Kur’an Tercümesi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1967*, Ankara 1989, s.51-69.
- 36) “Sadî’nin Gülistan’ının Bilinmeyen Çağatayca Bir Çevirisi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1968*, Ankara 1989, s.11-22.
- 37) “Bilinmeyen Bir Çağatay Şairi Şâhî ve Dîvânı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1970*, Ankara 1989, s.13-69.
- 38) “Nevai’nin İlk Divanları Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1970*, Ankara 1989, s.17-29.
- 39) “Eastern Turkic Translations of the Koran”, *Bibliotheca Orientalis Hungarica XVII*, Budapeşte 1971, s.149-159.

Turkish Studies

40) *Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran*, Budapeşte 1976, 359 s. (Ölümünden Sonra)

41) “Memlûk-Kıpçak Edebiyatı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1982-1983*, Ankara 1986, s.85-99.

42) *Nehcü'l-Ferâdis (Metin-Tıpkı Basım)* (Yayımlayanlar: S. Tezcan, H. Zülfikar), Türk Dil Kurumu Yayınları, No: 518, Ankara 1995, 314+448 s. (Ölümünden Sonra)

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

1) S. Tezcan, “Janos Eckman, *Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation*, Bibliotheca Orientalis Hungarica XXI, Akademiai Kiado, Budapeşte 1976, 359 s.”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1978-1979*, Ankara 1981, s.279-294. (Tanıtma).

2) S. Tülücü, “Mahmud b. Ali el-Kerderî *Nehcü'l-Ferâdis Uştmahlarning Açuk Yolu 'Cennetlerin Açık Yolu' II.* (Metin, Çeviri, Yazı: J. Eckmann, Yayımlayanlar: S. Tezcan-Hamza Zülfikar, Ankara 1984), Türk Dil Kurumu Yayınları: No: 518. XI+312+1 s.” (Değerlendirme).

FEKETE Lajos (Ludwig) (1891-1969): Önemli Türkologlardandır. Birinci Dünya Savaşında esir düşmüş ve esir kampında Türkçe öğrenmiştir. Avrupa ve Macaristan'da mevcut olan Türklerle ilgili belgeler –özellikle Türk hâkimiyeti döneminden kalma- üzerinde çalışmıştır. Budapeşte Devlet Arşivi ve İstanbul'daki Başbakanlık Arşivindeki Türkçe belgelerle ilgili görev almıştır. Budapeşte Üniversitesi'nde Osmanlı belgeleri profesörü olmuştur. Türk belge ve kaynaklarına dayanarak Türk tarihi ile alakalı birçok yazı kaleme almıştır.

Çalışmaları:

1) *Einführung in Die Osmanisch-Türkische Diplomatie der Türkischen Botmessigkeit in Ungarn*, Budapeşte 1926.

2) *Türkische Schriften aus dem Archive des Palatins Nikolaus Esterhazy 1606-1645*, Budapeşte 1932.

3) *A Törökkori Vac Egy XVI. Szazadi Összeiras Alapjan*, Budapeşte 1942.

4) *Az Esztergomi Szandzsak 1570 Evi Adoösszeirasa*, Budapeşte 1943.

4) *Budapest a Török Kobran*, Budapeşte 1944, 460 s.

5) *Die Siyâkat-Schrift in der Türkischen Finanzwaltung. Beitrag zur Turkischen Paleographie mit 104 Tafeln I-II*, Budapeşte 1955.

6) Gyula Kaldy-Nagy ile Birlikte, *Rechnungsbücher Türkischer Finanzstellen in Buda 1550-1580. Türkischer Text*, Budapeşte 1962.

7) *Einführung in Die Persische Paleographie. 101 Persische Dokumente* (Aus dem Nachlass des Verfassers Herausgegeben von G. Hazai), Budapeşte 1977, 549+242 s.

GOMBOCZ Zoltan (1877-1935): Macar dili, Türkoloji ve Altayistik üzerine çalışmış bir Macar Türkologudur. Budapeşte Üniversitesi'nde okuduktan sonra 1899'da Paris'te Collige de France Dil Labaratuvarı'nda P. J. Rousselot'un fonetik çalışmalarına katılmıştır. 1903-1904 yıllarında Paris, Upsala, Leipzig ve Helsinki'de dilbilgisi alanında çalışmalar yapan Gombocz, 1905 yılında Macaristan Bilimler Akademisi üyeliğine seçilmiştir. 1906'da Budapeşte Üniversitesi'nde doçent, 1914 senesinde ise Kolozvar Üniversitesi'nde Ural-Altay dilleri profesörlüğüne atanmıştır. 1920 yılına kadar bu üniversitede profesör olarak görevini sürdürmüştür. 1921'de Budapeşte Üniversitesi Macar Dili Bölümü'ne getirilen Gombocz, 1927 senesinde Elötvös

Turkish Studies

Collegium Müdürlüğü yapmıştır. 1927-1928 öğretim yılında da Berlin Üniversitesi'nde dersler vermiştir.

Zoltan Gombocz, Acar dili alanında uzman olmakla birlikte Altayistik ve özellikle Türkoloji sahalarında da önemli çalışmalar meydana getirmiştir. Macar dilindeki eski Türkçe alıntılar ile ilgili araştırmalarına yoğunluk veren Gombocz, sağlam bilgi ve gözlemler ile Macarca ve Türk lehçeleri arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de Çuvaşçanın ses yapısını ana çizgileriyle göz önüne getirmiştir.

Çalışmaları:

1) “Az Altaji Nyelvek Hangtörtenetehez”, *Nyelvtudományi Közlemények XXXV*, Budapeşte 1905, s.241-284.

2) “Arja Elemek a Töröksegeben”, *Nyelvtudományi Közlemények XXXVI*, Budapeşte 1906.

3) “Honfoglalaselötti Török Jövevenyszavaink”, *A Magyar Nyelvtudomány Kezikönyve 7*, Budapeşte 1908.

4) “A Szlavsag Török Elemeiröl”, *Nyelvtudomány IV*, Budapeşte 1913.

5) “A Szlavsag Török Elemeiröl”, *Nyelvtudomány V*, Budapeşte 1914-1915.

6) “Arpadkori Török Szemelyneveink”, *A Magyar Nyelvtudomány Kezikönyve 16*, Budapeşte 1915, 49 s.

7) “Adelakok a Török Nyelvtanhoz”, *Nyelvtudományi Közlemények XLIV*, Budapeşte 1915, s.407-427.

8) “Csuvas Szójegyzek”, *Nyelvtudományi Közlemények XXXVI*, Budapeşte 1926, s.1-23; 141-164.

9) *Slavo-Turcica*, Budapeşte 1927.

10) *Gombocz Zoltan Összegyűjtött Művei I-II*, Budapeşte 1938, 1940 (Ölümünden Sonra).

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

1) Miklos Zsirai “Gomsocz’un Yazılarının Bibliyografyası”, *Nyelvtudományi Közlemények XLIX*, Budapeşte 1935, s. XVII-XXIII.

2) Louis Ligeti, “Zoltan Gombocz (1877-1935)”, *Körösi Csoma-Archivum I*, Ergänzungsband 1936, s.69-75.

3) Lauri Hakulinen, “Zoltan Gombocz”, *Virtiteje XXXIX*, s.287-289.

4) Gyula Nemeth, *Gombocz Zoltan*, Budapeşte 1972, 259 s.

5) Gyula Nemeth, “Zoltan Gombocz (Ein Ungarischer Sprachforscher)”, *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae XXII*, Budapeşte 1972, s.1-40.

6) Lajos Ligeti, “Gombocz Zoltan Mint Turkologus”, *Magyar Nyelvi LXXIII*, s.395-401.

HALASI-KUN Tibor (1914-1991): Hungorolog ve Türkolog olan bir Macar bilimdir. Türkoloji alanında daha çok Kıpçak Türkçesi üzerine çalışmıştır. 1931-1937 yıllarında Budapeşte Üniversitesi'nde öğrenim gören Halasi-Kun, Gyula Nemeth'in danışmanlığında *Gennadios Törük Hitvallasa* adlı Doktora tezini 1936 yılında bitirmiştir. 1937-1942 senelerinde Budapeşte Üniversitesi Türk Filolojisi Enstitüsü'nde asistan olarak görev yapan Halasi-Kun, 1943-1948 yılları arasında ise Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hungaroloji Bölümü'nde

profesörlük vazifesinde bulunmuştur. 1952 senesinde ABD’de Colombia Üniversitesi Türkoloji Bölümü’nde görev alan Kun, bu bölümde 1959 yılına kadar vazifesine devam etmiş, 1959 yılında da Colombia Üniversitesi Yakınoğu Dil ve Kùltürleri Bölümü Başkanlığına getirilmiş, 1966’ya kadar da bu görevini sürdürmüştür. 1963-1967 yılları arasında da Türkiye’de bulunan Amerikan İlmî Araştırmaları Enstitüsü Başkanlığını yapmıştır.

Bulgaristan, Türkiye, Suriye ve Lübnan’a muhtelif zamanlarda araştırma gezileri yapan Halasi-Kun, birçok yayının çıkmasına öncülük etmiştir. 1946’da Hungoroloji Enstitüsü yayınlarını (2 cilt) çıkarmaya başlamış, 1950 yılında Hasan Eren ile birlikte *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar* dergisinin 1. cildini yayımlamış, 1962 senesinden başlayarak *Publications in Near and Middle East Studies* (Colombia Üniversitesi) dizisini yönetmiş, Halil İnalçık ile beraber 1969’da *Archivum Ottomanicum* dergisini çıkarmaya başlamış, Peter Golden ile birlikte 1975 yılında *Archivum Eurasiae Medii Aevi* adlı dergiyi tesis etmiş, G. Dumezil, C. L. Ebeling, A. H. Kuipers, D. M. Lang, K. H. Schmidt ve H. Vogt ile beraber *Stidia Caucasica* dergisinin yazı kurulunda görev almıştır.

Tibor Halasi-Kun, Macar Bilimler Akademisi’nin, Türk Tarih Kurumu’nun ve Türk Dil Kurumu’nun şeref üyeliğine seçilmiştir. Çalışmalarını Kıpçak Türkçesi ve daha çok Memlük Kıpçakçası üzerine yoğunlaştırmış olan Kun, Türk dili ve kültürüne büyük hizmetler etmiştir.

Çalışmaları:

- 1) “Oszmanli Jövenyszavaink Hangtanahoz”, *Magyar Nyelv XXXIV*, Budapeşte 1938, s.287-306.
- 2) “Oszmanisch paşa~Ungarisch başa”, *Annali del R. Istituto Orientale di Napoli*, Napoli 1940, s.97-102.
- 3) “Die Mameluk-Kiptschakichen Sprachstudien und die Hand Schriften in Stambul”, *Korösi Csoma-Archivum III*, Budapeşte 1940, s.77-83.
- 4) *La Langue des Kiptchaks D’Après un Manuscrit Arabe d’Istanboul II*, Budapeşte 1942.
- 5) “Monuments de la Langue Tatare de Kazan”, *Analecta Orientalia Memoriae Alexandri Csoma de Körös Dicata*, Budapeşte 1942-1947, s.138-155. (Bu makalenin Türkçesi “Kazan Türkçesine Ait Dil Yadıgârları” adıyla *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi VII*, Ankara 1949, s.690-740’da yayımlanmıştır.)
- 6) “Philologica”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi V*, Ankara 1947, s.1-37..
- 7) “Philologie”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi V*, Ankara 1949, s.415-465.
- 8) “Orta-Kıpçakça q-, k- ~ø Meselesi”, *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I*, 1951, s.45-61.
- 9) “Avrupa’daki Osmanlı Yer Adları Hakkında Araştırmalar”, *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I*, 1951, s.63-104.
- 10) J. Nemeth, *Turkish Grammar* (çeviren: Halasi-Kun), 1962.
- 11) “The Rumanians of Districti Volohales Monostor and Sugya”, *Archivum Ottomanicum VII*, 1963, s.61-207.

Turkish Studies

- 12) "Sixteenth Century Turkish Settlements in Southern Hungary", *Bulleten XXVIII*, 1964, s.1-78.
- 13) *On the Way of Democracy (Demokrasi Yolunda)*, London-The Hague-Paris 1964.
- 14) "The Ottoman Elements in the Syrian Dialects", *Archivum Ottomanicum I*, Budapeşte 1969, s.14-91.
- 15) "Unidentified Medieval Settlements in Southern Hungary, Ottoman: *dolna-, sredna- and gorna-*", *Archivum Ottomanicum II*, Budapeşte, 1970, s.154-190.
- 16) "Unidentified Medieval Settlements in Southern Hungary, Ottoman: *nam-i diğەر*", *Studia Turcica*, Budapeşte 1971, s.213-230.
- 17) "Unidentified Medieval Settlements in Southern Hungary, Ottoman: *nezd-i..., et Socii*", *Archivum Ottomanicum III*, Budapeşte 1971, s.5-169.
- 18) "Unidentified Medieval Settlements in Southern Hungary, Addenda to Ottoman: *nam-i diğەر*", *Archivum Ottomanicum IV*, Budapeşte, 1972, s.85-94.
- 19) "The Ottoman Elements in the Syrian Dialects", *Archivum Ottomanicum V*, Budapeşte 1973, s.17-95.
- 20) "Kipchak-Turkic Philology and the Turkic Loanwords in Hungarian", *Archivum Eurasia Medii Aevi*, 1975, s.155-210.
- 21) "Unidentified Medieval Settlements in Southern Hungary: *Alba Ecclesia, Castrum Er-Somlyo Castrum Somlyo and Maxond*", *Hungaro-Turcica* (Studies in Honour of Julius Nemeth), Budapeşte 1976, s.293-308.
- 22) "Unidentified Medieval Settlements in Southern Hungary: *Bozvar, Castellum Cikovasarhely, Castrum Cseri and Sugya*", *Rocznik Orientalistyczny XXXVIII* (Memorial Jan Reychman), Varşova 1976, s.137-153.
- 23) "Serbians and Rumanians in Ottoman Southeastern Hungary: *Detta*" *The Mutuam Effects of the Islamic and Judeo-Christian Worlds: The Earst European Pattern*, Newyork 1976, s.113-127.
- 24) "Evliya Çelebi as Linguist" *Festschrift Honoring Omeljan Pritsak Harvard Ukrainian Studies III/IV*, 1979-1980, s.376-382.
- 25) "Keve County and the Ottoman *Pançova Nahiyesi*" (*Beetween the Danube and the Caucasus*) *Oriental Sources on the History of the Peoples of Central and South-Eastern Europe V*, Budapeşte-Leningrad 1981 [1987], s.103-151.
- 26) "The Ottoman Elements in the Syrian Dialects", *Archivum Ottomanicum VII*, Budapeşte 1982 [1983], s.117-267.
- 27) "Ottoman Data on the History of the Kraşovans", *Archivum Eurasia Medii Aevi III*, 1983, s.157-182.
- 28) "Haram County and the Ottoman *Modova Nahiyesi*", *Archivum Ottomanicum IX*, 1984, s.27-89.
- 29) "Ottoman Data on Lesser Cumania: *Keçkemet Nahiyesi-Varoş-ı Halaş-Kariye-i Kökut*", *Archivum Eurasiae Medii Aevi IV*, 1984, s.89-149.
- 30) "Krosso County and the Ottoman *Nahiyes Boğça, Karaşova Bitilnik and Şemlit I: Boğça Nahiyesi*", *Archivum Ottomanicum X*, 1985 [1987], s.103-178.

Turkish Studies

31) “Krosso County and the Ottoman Nahiyes Boğça, Karaşova Bitilnik and Şemlit II: Kırşova Bitilnik Nahiyesi”, *Archivum Ottomanicum XI*, 1986 [1988], s.77-211.

32) “The Rasûlid Hexaglot: Fourteenth Century Vocabularies in Arabic, Persian, Turkic, Greek, Armenian and Mongolian”, *Archivum Eurasia Medi Aevi VIII*, 1989.

33) “Krosso County and the Ottoman Nahiyes Boğça, Karaşova Bitilnik and Şemlit III: Şemlit Nahiyesi”, *Archivum Ottomanicum XIII*, 1994.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

1) Çalışma Arkadaşları ve Eski Öğrencileri, *Turks, Hungarians and Kipchaks* (A Festschrift in Honor of Tibor Halasi-Kun), 1984.

2) Gyula Nemeth, “Bibliography of the Publications of Tibor Halasi-Kun”, *Archivum Ottomanicum XIII*, Budapeşte 1994, s.45-53.

3) Ö. Schütz, *In Memoriam Halasi-Kun Tibor (1914-1991)*, Keletkutatas 1992.

4) Edmond Schütz, “In Memoriam Tibor Halasi-Kun (Jan. 19, 1994-Oct. 19, 1991)” *Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae XLVIII*, 1994, s.5-14.

HAZAI György (1932-...): Günümüzde yaşayan en büyük Türkologlardandır. Lorand Eötvös Üniversitesi’nde okumuştur. Lajos Fekete ve Lajos Ligeti’nin yanında yetişmiştir. 1954-1955 yıllarında Bulgaristan’daki Türk ağızlarını incelemiştir. Sofya Üniversitesi’nde 1956-1957 yıllarında Türkoloji dersleri vermiştir. 1957 yılında da Makodonya’daki Türk ağızları üzerine araştırmalar yapmıştır. Daha sonra uzun bir dönem -1963-1982 yıllarında- Berlin Üniversitesi’nde çalışmıştır. Turfan koleksiyonundaki Uygur yazmalarının yayımlanması için kurulan araştırma kurulunun başında da bulunan Hazai, Peter Zieme ile birlikte Uygurca metinleri yayımlamaya başlamıştır.

Hazai, Türkçenin tarihî fonetik yapısının ortaya çıkarılmasında çok önemli olan Latin harfleriyle yazılmış Türkçe metinler üzerinde de çalışmış ve bu metinlerin bir kısmını yayımlamıştır. Türkoloji alanında etki bırakan Hazai, Macar Bilimler Akademisi’ne bağlı Körösi Csoma Derneği başkanlığına seçilmiştir. 1980 senesinde Türk Tarih Kurumu haberleşme üyeliğine getirilen Hazai, 1982 yılında Macar Bilimler Akademisi haberleşme üyeliğine getirilmiş, 1983 senesinde ise Akademi Yayınevinin genel müdürü olmuş ve bu görevini 1990’a kadar sürdürmüştür. 1983 yılında ayrıca Türk Dil Kurumu şeref üyeliğine seçilmiştir. 1990 yılında Academia Europea’nın üyeliğini kazanan Hazai’ye Ankara Üniversitesi 1991 yılında fahri doktora vermiştir. Son olarak, Macar Bilimler Akademisi aslı üyeliğine getirilmiştir. Macar Bilimler Akademisi’nde uzun yıllar mesai sarfeden Hazai, buradan emekli olduktan sonra hâlen Budapeşte’deki evinde ilmî çalışmalarla meşgul olmaktadır. 2008 yılının Ağustos ayında Budapeşte’de bulunduğumuz sırada Hazai ile mülakat yapma imkânı bulduk. Çok güzel bir Türkçe konuşan ve Türk dili, kültürü konusundaengin bir bilgi birikimine sahip Hazai bu mülakat sırasında sorduğumuz sorulara içtenlike cevap verdi.

Çalışmaları:

1) “Les Dialectes Turcs du Rhodope”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae IX*, Budapeşte 1959, s.205-229.

2) “Beitrag zur Kenntnis der Türkischen Mundarten Mazedoniens”, *Rocznik Orientalistyczny XXXII*, 1960, s.83-100.

3) “Textes Turcs du Rhodope”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae IX*, Budapeşte 1960, s.185-229.

Turkish Studies

- 4) “Remarques Sur les Rapports des Langues Slaves des Balkans Avec le Turc-Osmanli”, *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 1961, s.97-138.
- 5) “Contributions a l’histoire d’une Limite Dialectale Dans les Balkans”, *Orbis 10*, 1961, s.15-19.
- 6) *Das Osmanich-Türkische Im XVII. Jahrhundert Untersuchungen An Den Transkriptionstexten Von Jakob Nagy De Harsany*, Akademiai Kiado, Budapeşte 1973, 498 s.
- 7) “Bartholomaeus Georgievits Oszman-Török Szövegeinek Balkani Hatterez”, *Nyelvtudományi Közlemények 76*, 1974, s.199-228.
- 8) A. Tietze ile birlikte, *Turkologischer Anzeiger/Turkisch Annuaal 1975*’ten beri.
- 9) *Kurze Einführung in das Studium der Türkischen Sprache*, Budapeşte-Wiesbaden 1978, 190 s.
- 10) Barbara Keller-Hinkele ile birlikte, *Bibliographisches Handbuch der Turkologie. Eine Bibliographie der Bibliographien vom 18. Jahrhundert bis 1979*, Budapeşte 1986, 583 s.
- 11) *Handbuch der Türkischen Sprachwissenschaft*, Teil I, Budapeşte 1990, 493 s.
- 12) A. Tietze ile birlikte, *Ferec ba’d eş-şidde “Freud Nach Leid” (Ein Frühosmanisches Geschichtenbuch) I Text (650s.)-II Faksimiles (595s.)*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 2006.
- 13) İsmail Parlatır ile birlikte, *Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi’ndeki Türkçe El Yazmaları Kataloğu*, Türkiye Bilimler Akademisi Yay., Sayı: 13, Ankara 2007.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

1) Çalışma Arkadaşları ve Eski Öğrencileri, *Studia Attomanica*. Ferstgabe für Georgi Hazi zum 65. Geburtstag. Herausgegeben von Barbara Kellner-Heinkele und Peter Zieme. Wiesbaden 1997, XVI+264s.

KAKUK, Zsuzsa (1925...): Yaşayan büyük Türkologlardandır. Macarcadaki Türkçe alıntı kelimeler üzerinde çalışmış, ağız araştırmaları ve Türk folkloru üzerinde incelemeler yapmıştır. Ayrıca Latin harfleriyle yazılmış olan Transkripsiyon Metinleri üzerinde araştırmalarda bulunmuştur.

1945-1950 yılları arasında Debrecen Üniversitesi’nde okumuştur. 1951 senesinde Gyula Nemeth’in danışmanlığında *A Magyar Nyelv Oszman-Török Jövevenyszavai* adlı tezle ilgili çalışmaya başlamıştır. Bu çalışmayı 1955 yılında tekrar gözden geçirmiştir. 1971’de Budapeşte Üniversitesi Türkoloji Bölümü’nde başkan olmuş ve daha sonra emekliye ayrılmıştır. Türk Dili şeref üyeliğine de seçilmiştir.

Çalışmaları:

- 1) “Le Dialecte Turc de Kazanlık”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae VIII*, Budapeşte, 1959, s.169-187, 241-311.
- 2) “Die Türkische Mundart von Küstendil und Michajlovgrad”, *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae XI*, Budapeşte 1961, s.301-386.
- 3) “Turkische Volksmarchen aus Küsendil”, *Ural-Altische Jahrbücher XXXIII*, 1961, s.90-94.
- 4) “Textes Salars”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XIII*, Budapeşte 1961, s.95-117.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

- 5) “Un Vocabulaire Salar”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XIV*, Budapeşte 1962, s.173-196.
- 6) “Sur la Phonetique de la Langue Salare”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XV*, Budapeşte 1962, s.161-172.
- 7) “Poesie Populaire Tatare Recueillie par I. Kunos”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XVII*, Budapeşte 1963, s.83-97.
- 8) “Les Manuscrits Inédits de Kossuth sur la Langue Turque”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XXII*, Budapeşte 1969, s.81-105.
- 9) “Chants Ouigours de Chine”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XXV*, Budapeşte 1972, s.161-172.
- 10) “Le Dialecte Turc d’Ohrid en Macedoine”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XXVI*, Budapeşte 1972, s.227-282.
- 11) *Recherches sur l’Histoire de la Langue Osmanlie des XVIe et XVIIe Siecles (Les Elements Osmanlis de la Langue Hongroise)*, Akademia Kiado, Budapeşte 1973, 660 s.
- 12) “Cultural Words from the Turkish Occupation of Hungary”, *Studia Turco-Hungarica IV*, Budapeşte 1977, 116 s.
- 13) “Ignac Kunos’ Nachlass in der Orientalischen Sammlung der Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften”, Jubille Volume of the Oriental Collection 1951-1976, *Oriental Studies 2*, Budapeşte 1978, s.115-126.
- 14) *Kasantatarische Volkslieder*, Budapeşte 1980, 141 s.
- 15) “Hungarian Turcology 1945-1974”, *Oriental Studies 5*, Budapeşte 1981, 187 s.
- 16) “Das Kaufmannsleben der Michartataren”, *Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci Dicata*, Nopoli 1982, s.291-303.
- 17) “Ein Mischartatarischen Wörterverzeichnis”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XXXVI*, Budapeşte 1982, s.241-259.
- 18) Imre Baski ile birlikte, *Kasantatarische Volksmarchen*, Budapeşte 1989, 221 s.
- 19) *Kırım Tatar Şarkıları*, Ankara 1993, VII+208s.

KUUN Geza Kont: Genellikle Doğu dilleri üzerine araştırmalar yapan bir Macar Doğu bilimleri uzmanı ve Türkologudur. Kıpçak Türkçesinin en eski sözlüğü olan *Codex Cumanicus* üzerinde çalışmıştır. Venedik St. Marcus Katedrali kitaplığında saklanan bu kitabı Latince olarak yayımlamıştır. O ayrıca, Macarların eski tarihi ile ilgili Arap, Fars kaynaklarında geçen bilgileri toplamıştır.

Çalışmaları:

- 1) *Adekok Krim Törtenehez*, 1873.
- 2) *Codex Cumanicus Bibliothecae ad Templum divi Marci Venetiarum Primum ex Integro Edidit, Prolegomenis, Notis et Compluribus Glossariis Instruxit*, Budapeşte 1880, CXXXIV+395 s.
- 3) *A Kunok Nyelveröl es Nemzetisegeröl*, 1885.
- 4) *Adalekok Azsia es Kelet-Europa Ethnographiajához a IX es X. Evszazadban*, 1893.

Turkish Studies

5) *Adalekok a Volgai Bolgarok Nyelvehez*, 1896.

6) *Ismereteink Tibetröl*, 1900.

7) “Gurdêzi a Törökökrol”, *Keleti Szemle II*, Budapeşte 1901, s.1-5; 168-181; 260-270.

8) “Gurdêzi a Törökökrol”, *Keleti Szemle III*, Budapeşte 1902, s.32-44; 81-94; 253-261.

9) “Gurdêzi a Törökökrol”, *Keleti Szemle IV*, Budapeşte 1903, s.17-40; 129-141; 257-287.

10) “Gurdêzi a Törökökrol”, *Keleti Szemle V*, Budapeşte 1904, s.130-152.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

1) I. Goldziher, *Gr. Kuun Geza t. Es ig. Tag Emlekezete*, Akademiai Ertesito, 1907.

LİGETİ Lajos (1902-1987): Dünyanın en büyük Türkologlarından ve Mongolistlerindedir. Liseyi bitirdikten sonra Budapeşte Üniversitesi'nde klasik filoloji öğrenimi görmüştür. Üniversitede Türkçe ve Moğolcaya karşı çok büyük bir ilgi duymuştur. Zoltan Gombocz ve Gyula Nemeth'in yanında yetişmiştir.

Çalışmalarını İç Asya tarihi üzerinde yoğunlaştırmıştır. İç Asya'da yaşayan Türk ve Moğolların tarihi ile ilgili belgeler üzerinde çalışmıştır. Çalışmalarıyla Macar bilim çevreleri tarafından ilgiyle karşılanan Ligeti, Türkoloji ve Mongolistik alanlarında bilgilerini arttırmak amacıyla Fransa'ya gönderilmiş ve burada Paul Pelliot'un yanında çalışmıştır. 1928-1932 yıllarında Macar Bilimler Akademisi'nin desteğiyle Moğolistan'da bir araştırma gezisine katılmış, Moğol dili ve ağızları üzerinde incelemeler yapmıştır. Aynı araştırmada İç Asya'da yaşayan Moğolların ve Türklerin tarihi ile ilgili eski kaynaklar üzerinde çalışmıştır.

Lajos Ligeti ayrıca Macarca ile Türkçe arasındaki ilişkiler üzerinde kafa yormuş ve bu konuda değerli çalışmalar yapmıştır. Kendisi Macarcada kullanılan Eski Türkçe kalıntılarıyla ilgilenmekle kalmamış, Türkçe kökenli şahıs adlarını ele alarak bu konuda ilim âlemine yeni bilgiler sunmuştur.

Moğolistan'daki araştırma gezisinden sonra Ligeti, yine Macar Bilimler Akademisi'nin yardımıyla Afganistan'da yaşayan Türk ve Moğolların dilleri üzerinde çalışmış ve bu konuda yeni veriler toplamıştır. Ligeti bu gezinin akabinde Ana Türkçede uzun ünlülerin varlığı problemine temas etmiştir. O, Çin kaynaklarında geçen Hunca verilerle de uğraşmıştır. Uygurlardan kalma yazmalarla da ilgilenmiştir. Tunguzca gibi Altay dilleri üzerine çalışmaları da olan Ligeti, Budapeşte Üniversitesi İç Asya Dilleri Kürsüsünün uzun süre başında kalmıştır. Ayrıca Macar Bilimler Akademisi'nin ikinci başkanlığını da yapmıştır. K. Czegledy, L. Fekete, Gyula Nemeth, Z. Telegdi gibi Macar âlimlerin katılımıyla 1950 yılında çıkmaya başlayan *Academia Scientiarum Hungaricae* dergisini de yönetmiştir. Bu dergide İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça Türkoloji alanında değerli yazılar yer almıştır. *Studia Turcica* (Budapeşte 1971) dergisi de L. Ligeti'nin gözetiminde çıkmıştır. Ligeti Budapeşte Üniversitesi'nde Lajos Bese, Geza Uray, Vilmos Dioszegi, Hasan Eren, György Hazai, Geza Kara, Andras Ronatas, Istvan Mandoky Kongur, Istvan Vasary gibi birçok öğrenci yetiştirmiştir. Pek çok yabancı bilim kuruluşunun şeref üyeliğine seçilen Ligeti, 1958 yılında Türk Dil Kurumu'nun şeref üyeliğini de kazanmıştır.

Çalışmaları:

1) “Die Herkunft des Volksnamens Kirgis”, *Körösi Csoma-Archivum I*, 1925, s.369-383.

2) “A Magyar Rovasiras Egy Ismeretlen Betüje”, *Magyar Nyelv XX*, Budapeşte 1925, s.50-52.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

- 3) *Rapport Preliminaire d'un Voyage d'exploration Fait en Mongolie Chinoise 1928-1931*, Budapeşte 1933.
- 4) *Sarga İsteneK, Sarga Emberek. Egy ev Belsö-Mongolia Lamakolostoraiban*, Budapeşte 1934, 500 s.
- 5) “Mongolos Jövevenyszavaink Kerdese”, *Nyelvtudományi Közlemenyek XLIX*, Budapeşte 1935, s.190-271.
- 6) “A Török Hosszu Maganhangzok”, *Magyar Nyelv XXXIV*, Budapeşte 1938, s.65-76.
- 7) “Les Voyages Longues en Turc”, *Journal Asiatique*, Paris 1938, s.177-204.
- 8) *Afghan Földön*, Budapeşte 1938, 221s.
- 9) *Az Ismeretlen Belsö-Azsia*, Budapeşte 1940.
- 10) “Atilla Hunjainak Eredete ve Az Az Azsiai Hunok”, *Atilla es Hunjai*, Budapeşte 1940.
- 11) “A Kınai Atrasos Barbar Glosszak Kerdese”, *Nyelvtudományi Közlemenyek LI*, Budapeşte 1941, s.174-207.
- 12) *Bilinmeyen İç Asya* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları LII.; Hungaroloji Enstitüsü II, Ankara 1946, 362 s.
- 13) “A Török Szokeszlet TörteneTe es Török Jövevenyszavaink”, *Magyar Nyelv XLII*, Budapeşte 1946, s.1-17.
- 14) “Most de Civilisation de Haute Asie en Transcription Chinoise”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae I*, Budapeşte 1950, s.141-185.
- 15) “Historie de Lexique des Langues Turques”, *Rocznik Orientalistyczny XVII*, Varşova 1951, s.80-91.
- 16) “O Mongol'skix i Tjurkskix Jazykax i Dialektax Afganistana”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae IV*, Budapeşte 1955, s.93-117.
- 17) “Sur la Langue des Afchars d'Afghanistan”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae VII*, Budapeşte 1957, s.115-156.
- 18) “Sur un Passage de Râjâvavâ-sûtra Ouigour” *Nemeth Armağani*, Ankara 1962, s.319-230.
- 19) “Autor du *Sekiz Yükmek Yaruk*”, *Studia Turcica*, Budapeşte 1971, s.291-319.
- 20) “La Theorie Altaique et la Lexico-Statistixue”, *Researches in Altaic Languages*, Budapeşte 1975, s.99-115.
- 21) “Prolegomena to the Codex Cumanicus Mai Kerdesei”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XXXV*, Budapeşte 1981, s.1-54.
- 22) *A Magyar Nyelv Török Kapcsolatai a Hongfoglalas Elött es az Arpad-korban*, Budapeşte 1986, 602 s.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

- 1) Anna Horvath, *A Magyar Nyelv Török Kapcsolatai es Ami Körülöttük Van* (Horvath, bu kitabın II. Bölümünde Liğeti'nin 1924-1976 yılları arasında çıkan yayınlarından bahsetmektedir.)

Turkish Studies

2) Hasan Eren, “Lajos Ligeti (1902-1987)” *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Bülteni*, Sayı: 7, Ankara, Kasım 1987, s.29-34.

3) G. Kara, “Louis Ligeti (1902-1987)”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XLI*, Budapeşte 1987, s.3-6.

4) Ö. Schütz, “Ligeti Lajos”, *Magyar Nyelv LXXXIV*, Budapeşte 1988, s.373-378.

MANDOKY KONGUR Istvan (1944-1992): Kendisinin Kuman soyundan geldiğine inanan bir Macar Türkoloğudur. G. Nemeth’in yardımıyla 1963-1968 yılları arasında Budapeşte Üniversitesi’nde Türkoloji öğrenimi görmüştür. Aynı üniversitede Lajos Fekete’nin Osmanlı Paleografyası; Lajos Ligeti’nin Mongolistik ve Sinoloji; Karoly Czegledy’nin Arapça ve Zsigmond Telegdi ile Andras Bodrogligeti’nin Farsça derslerine devam etmiştir.

Türkoloji Bölümünden mezun olduktan sonra Szechenyi Kitaplığı’nda çalışmaya başlamıştır. 1970 senesinde Macar Bilimler Akademisi’ne bağlı İç Asya Araştırma grubunda vazife almıştır. Daha sonraları Bulgaristan ve Romanya’da yaşayan Tatarlar arasında dil ve folklor araştırmaları yapmıştır.

Mandoky Kongur; Sovyetler Birliği’nde, Bulgaristan’da ve Romanya’da yaşayan Türkler arasında Türklük şuurunu uyandırmaya çalışmış, Türk kültürünün zenginliğinden bahsederek Türk ülkelerinde birçok konferansa katılmıştır. O; Kazak, Tatar, Kırgız aydınları arasında birçok dost kazanmıştır.

Macar Türkolojisinin geleneklerine bağlı kalan Kongur, çalışmalarında daha ziyade eski Türk-Macar ilişkilerine önem vermiş ve bu konuya yeni katkılar sağlamıştır.

Başkurtlarla da yakından ilgilenen Istvan, Başkurtlarla Macar boyları arasındaki ilişkiler üzerinde durmuştur. Kumanlar ve Kumanlardan kalan kalıntılar üzerinde de kafa yormuştur.

Dağıstan’da ölen Kongur, Kazak Bilimler Akademisi ve Kazak Yazarlar Birliği’nin düzenlediği bir törenle Tienşay Dağları’nın eteğindeki Kengsay Mezarlığı’na defnedilmiştir.

Çalışmaları:

1) “Devinettes Tatares de Bulgarie”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XXI*, Budapeşte 1968, s.369-379.

2) “Chants *şing* des Tatares de la Dobroudja Recueillis en Bulgarie”, *Studia Turcica*, Budapeşte 1961, s.331-348.

3) “Nehani Kun Eredetu Nagykursagi Tajszo”, *Nyelvtudományi Közlemenyek LXIX*, Budapeşte 1971, s.365-385.

4) “Bütü”, *Magyar Nyelv LXVIII*, Budapeşte 1972, s.299-303.

5) “Kozma”, *Magyar Nyelv LXVIII*, Budapeşte 1972, s.299-303.

6) “L’etymologie de Deux Mots Hongrois Provenant de l’ancien Turc”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XXV*, Budapeşte 1972, s.391-403.

7) “Cötkeny”, *Magyar Nyelv LXIX*, Budapeşte 1973, s.457-465.

8) “Trois Contes Poyulaires Tatares du Dobroudja”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XXVIII*, Budapeşte 1974, s.127-137.

9) “Bertö”, *Magyar Nyelv LXXII*, Budapeşte 1976, s.300-307.

Turkish Studies

10) “Die Etymologie Eines Ungarischen Pflanzennamens Kumanischen Ursprungs” *Hungaro-Turcica* (Studies in Honour of Julius Nemeth), Budapeşte 1976, s.294-254.

11) “Monarköd”, *Nyelvtudományi Közlemenyek* 85, Budapeşte 1983, s.391-393.

12) “A Hungarian Dialectal Word of Kuman Origin: monâr”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XLI*, Budapeşte 1987, s.211-215.

13) *A Kun Nyelv Magyarországi Emlkei* (Bu eseri Julia Bartha, Kongur’un ölümünden sonra baskıya vermiştir.), Karçag 1993.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

1) Gabor Agoston, *In Memoriam Mandoky Kongur Istvan (1944-1992)*, Keletkutatas 1993, 5-11 s.

MORAVCSIK Gyula (1892-1972): Macar Bizantinoloğudur. Budapeşte Üniversitesi’nde okumuştur. *A Csodaszarvas Mondaja a Bizanci Iroknal* adlı çalışmasıyla doktorasını tamamlamıştır. 1923 yılında Eötvös-Collegium’da çalışmalarını sürdürmüştür. 1925 yılında doçent olmuş, 1936 senesinde Budapeşte Üniversitesi’nde Bizantinoloji profesörlüğüne atanmıştır. 1945’te Macar Bilimler Akademisi üyeliğine seçilmiştir. 1967 yılında ise üniversitedeki görevinden ayrılmıştır.

Moravcsik’in Türkoloji bakımından önemi, incelediği Bizans kaynaklarında geçen Türkçe adları ve verileri toplamasıdır. Kendisi birçok öğrenci yetiştirmiştir.

Çalışmaları:

1) “Atillas Tod in Geschichte und Sage”, *Körösi Csoma-Archivum II*, Budapeşte 1926.

2) “Ungarische Bibliographie der Turkologie und der Orientalisch-Ungarischen Beziehungen 1914-1925”, *Körösi Csoma-Archivum II*, Budapeşte 1926, s.119-236.

3) “Zur Geschichte der Onoguren”, *Ungarische Jahrbücher*, Berlin 1930, s.53-90.

4) *Bizantinoturcica I, Die Byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvölker II, Sprachreste der Türkvölker in den Byzantinischen Quellen*, Budapeşte I 1942; Budapeşte II 1943.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

1) Gy. Szekely, “Annales Universitatis Scientiarum Budaqestinis de Rolanda Eötvös Nominatae”, *Sectio Historica XIV*, Budapeşte 1973, s.359-364.

MUNKACSI Bernat (1860-1937): Doğu dillerine ve özellikle Türkçeye büyük ilgi duyan Macar dil âlimidir. Budapeşte Üniversitesi’nde J. Budenz, Zs. Simonyi ve A. Vambéry gibi tanınmış âlimlerden ders almıştır. 1885 yılında Votyaklar, 1888 senesinde ise Vogullar üzerine geziler düzenlemiştir. Bu gezilerin sonunda Votyak ve Vogul sözlükleri meydana getirmiştir. Munkacsi, Tatarca ve Çuvaşça sahalarında da bazı çalışmalar yapmıştır. Macarcada kullanılan Türkçe alıntılar üzerinde çalışmıştır. Türkçede kullanılan yabancı kökenli kelimelerle de uğraşmıştır. *Keleti Szemle* dergisinin redaktörlüğünü yapmıştır.

Çalışmaları:

1) “Csuvas es Kazani-Tatar Nyelvmutatvány”, *Nyelvtudományi Közlemenyek XVI*, Budapeşte 1881, s.313-320.

2) “Csuvas Nyelvezeti Jegyzetek”, *Nyelvtudományi Közlemenyek XXI*, Budapeşte 1887-1890, s.1-44.

Turkish Studies

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

1) J. Nemeth, “Bernhard Munkacsı”, *Körösi Csoma-Archivum II*, Budapeşte 1930, s.331-332.

2) M. Zsirai, “Munkacsı Bernat (1860 Marcius 12-1937 Szeptember 21)”, *Magyar Nyelv XXXIV*, Budapeşte 1938, s.1-4.

NEMETH Gyula (1890-1976): Dünyanın en büyük Türkologlarından. Liseden itibaren Türkçe öğrenmeye başlamıştır. Lisede okurken klasik filolojiye ve yabancı dillere büyük ilgi duymuştur. Türkçeyi daha iyi öğrenebilmek amacıyla önce İstanbul’a, daha sonra ise İzmir ve Aydın’a gitmiştir. Anadolu’ya yaptığı gezilerin etkisiyle Türk-Macar ilişkileri ve Türkoloji alanında çalışmalarını derinleştirmeye karar vermiştir. 1909 yılında Macaristan’ın Karçag şehrinde liseyi bitirdikten sonra Kırım’a da bir gezi yapmış ve burada bulunan Tatarlarla karşılaştıktan sonra Türkçe ve Türk kültürüne ilgisi bir kat daha artmıştır. 1909 yılında Budapeşte Üniversitesi’ne girdikten sonra Alman ve Macar Filolojisi’ndeki derslere devam etmiştir. Bu derslerden başka Türk filolojisi ile de ilgilenmiştir. Eötvös Collegium’da Geza Bartomek ve Zoltan Gombocz gibi profesörlerin yanında çalışmıştır. Budapeşte Üniversitesi’nde Armin Vambéry, Ignac Goldziher, Janos Horvath, Ignac Kunos’un derslerinde bulunmuştur. Nemeth, hocaları içerisinde en çok Gombocz’un tesiri altında kalmıştır. Öğrenci olarak hocalarının büyük takdirini kazanan Nemeth, 1910 yılında Milletlerarası Orta ve Doğu Asya Kurumu’nun maddî imkânlarıyla Kafkasya’ya gitmiş ve burada Balkar ve Kumuklar üzerine çalışmıştır. Nemeth’in Kumukça üzerine yaptığı araştırmalar büyük bir boşluğu doldurmuştur.

Nemeth, 1911 ve 1912 senelerinde bir süre Leipzig’de Hans Stumme’nin yanında çalışmalar yapmış ve 1913-1914 öğretim yılında da Leipzig, Berlin ve Kiel üniversitelerine devam etmiştir. Buralarda Georg Jakob ve Hans Stumme’nin yanlarında incelemelerde bulunmuştur. Bunlardan başka Martin Hartmann, Wilhem Wundt ve Karl Brugmann’ın derlerine de girerek Yeni Gramerciler okulunun dilbilimi sahasında yaptığı yenilikler üzerine bilgiler edinmiştir. Almanya’ya gitmesinin akabinde Fransa, İtalya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti ve Polonya’ya da bilimsel geziler yapmıştır. 1912 yılında Milletlerarası Ortadoğu ve Asya Kurumu’nun desteğiyle Rusya’da bir geziye çıkmıştır. Bu gezisinde o, Ufa’da hayat süren Çuvaşlar ve Başkurtlar arasında dolaşarak ağız malzemeleri toplamıştır. 1914 yılında ise Sibirya’da yaşayan Türkler arasında dil çalışmaları yapmak istemişse de I. Dünya Savaşı’nın çıkması üzerine bu isteğini gerçekleştirememiştir. Budapeşte Üniversitesi konseyi, Budapeşte Doğu Dilleri Bölümü’ne, Armin Vambéry’nin ölümü üzerine başka bir profesör atanmamıştır. Bu bölümün ismi Türk Filolojisi olarak değiştirilmiş ve bölüm hayatiniyetini bu isimle sürdürmüştür. Türk Filolojisi’ne 1914’te üniversiteyi bitiren, doktorasını yaptıktan sonra 1916 yılında profesör olan Nemeth tayin edilmiştir. Kendisi 1918 yılında ise ordinaryüslüğe yükseltilmiştir.

Nemeth, çok başarılı bir ilim adamı olmasının yanında iyi de bir teşkilâtçıydı. *Körösi Csoma-Archivum* dergisini dünyanın en mühim Türkoloji dergilerinden birisi hâline getirmiştir. Budapeşte’de Körösi Csoma Derneği’ni kurmuştur. Macarların ana yurdunu bulmak üzere Asya’da bir geziye çıkan ve Tibet’te ölen Macar bilgini Körösi Csoma’nın ismini taşıyan bu dernek, Macaristan’da Doğu bilimleri ve özellikle Türkoloji sahasında önemli vazifeler üstlenmiştir. *Keleti Szemle* adlı dergi de bu dernek vasıtasıyla çıkarılmıştır. Dergi Birinci Dünya Savaşı’nı takip eden yıllar içinde aksamıştır. Bundan dolayı Nemeth 1918 yılında *Turan* adlı bir dergi çıkarmıştır.

Nemeth’in Türklük bilimi üzerine yaptığı çalışmalar bilim çevrelerinin büyük takdirini kazanmıştır. Bunun neticesi olarak o, 1922 yılında Macar Bilimler Akademisi haberleşme üyeliğine seçilmiştir. 1935 senesinde Macar Bilimler Akademisi aslî üyeliğine getirilmiş, 1941’de ise akademinin yönetim konseyine seçilmiştir. 1930 yılında Türk Filoloji Enstitüsü’nü kurmuş,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

1931’de Ugor-Fin Kurumu’na muhabir üye seçilmiştir. 1937’de Corvin Çelenk ödülünü almıştır. 1938’de Estonya bilginleri şeref üyesi, 1938’de Millî Bilim Kurulları ve Enstitüleri Federasyonu Başkan Yardımcısı, aynı yıl Macar Topluluğu Bilimi Enstitüsü Müdürü olmuştur. 1948 yılında en büyük devlet ödülü olan Kossuth’un birinci derecesini kazanmıştır. 1949 yılında Macar Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Kolu Başkanlığına ve Macar Bilimler Akademisi Başkanlığı Konseyi Üyeliğine getirilmiştir. Budapeşte Üniversitesi’nde iki defa dekanlık bir kere de rektörlük (1947-1949) yapmıştır. 1932-1933 öğretim yılında dekan olduğu dönemde üniversite reform tasarısını bizzat kendisi hazırlamıştır. Bu tasarı, Macar üniversitelerinde modern bir öğretimin tesis edilmesinde önemli bir adım olarak kabul edilir. 1950 senesinde Budapeşte Belediye Meclisi üyeliğine seçilmiş, 1951’de Macar Halk Cumhuriyeti madalyasının dördüncü derecesini almış ve Macar Dil Enstitüsü Müdürlüğü’ne getirilmiştir. 1954 yılında Bulgar Bilimler Akademisi üyeliğine, 1955’te Berlin’deki Alman Bilimler Akademisi üyeliğine, 1957’de de Türk Dil Kurumu şeref üyeliğine seçilmiştir. Aynı yıl Royal Asiatic Society ve Societas Altaica’ya üye olmuştur. 1973’te ise Türkiye Cumhuriyeti’nin 50. kuruluş yıl dönümünde Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından kendisine şeref diploması verilmiştir.

Nemeth, birçok sahada çalışmış çok velut bir ilim adamıdır. O, Macarlarla Türkler arasındaki ilişkilere hususî bir yer vermekteydi. Büyük bir tutku ve gayretle bu konuda araştırmalar yaptı. Macarların asıllarını araştırırken Türk kabileleri üzerine bilgiler verdi. Hazar ve Bulgar dillerini de ana hatlarıyla belirtti. Türkçeden alınan Macar kelimeleri üzerinde de duran Nemeth, Macaristan’a daha önceleri yerleşen Kumanların Macarcada da yer alan kelimeleri üzerine çalışmalar yaptı. Özellikle şahıs ve yer adlarını gözden geçirdi. Kuman-Kıpçakların en eski eseri *Codex Cumanicus*’ta bulunan bilmeceleleri ele aldı. Peçeneklerin yazısını okuyup dilini aydınlattı.

Nemeth’in Eski Türkçe üzerine de birçok çalışması bulunmaktadır. Eski Türk kavimlerinden Göktürkler, Hunlar, Avarlar, Alanlar ve Sabirler ile ilgi de önemli makaleler yayımlamıştır. Kendisi Macar-Türk ilişkilerinde önemli bir yer tutan Çuvaşça ve Yakutça ile ilgili de mühim araştırmalar yapmıştır. Yakutçanın fonetiğini ortaya koymuştur.

Nemeth’in Balkan ağızları ile ilgili yaptığı çalışmalar Türkoloji tarihinde ayrı bir yer tutar. O, Bulgaristan ağızları üzerine çok derinlemesine araştırmalar yaptı. Bulgaristan’da yaşayan Türklerin ağız özelliklerinden yola çıkarak, onların Anadolu’nun hangi bölgesinden Bulgaristan’a gelmiş olduklarını tespit etti. Ayrıca Doğu Karadeniz ağızlarındaki fonetik şekillerle Rumeli ve özellikle Bulgaristan ağızlarındaki birçok şeklin benzer olmasından hareketle, Doğu Karadeniz’den Rumeli’ye eski zamanlarda göçlerin olduğu konusunda tespitlerde bulundu.

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi sahalarında da önemli çalışmalara imza atan Nemeth, Türkçenin ses yapısının Arap alfabesindeki bazı eksiklikler dolayısıyla özellikle Latin harfleriyle yazılan metinlerde daha iyi tespit edilebildiği görüşünü savundu. Bu maksatla Transkripsiyon Metinleri üzerinde durdu. XVI. Yüzyılda yaşayan Macar şairi Balint Balassa’nın Türkçe şiirlerini değerlendirmeye tabi tuttu.

Doğduğu Karzag kasabasının XIII. yüzyılda Macaristan’a gelen Kumanların merkezi olmasından dolayı kendisini Kuman Türklerinden sayan Nemeth’in bazı yazılarında “Török Janos” ve “Johann Török” adlarını kullandığı bilinmektedir. Gyula Nemeth; sadece makale ve kitaplarıyla değil, *Acta Linguistica Academia Scientiarum Hungaricae*, *Acta Orientalia Academia Scientiarum*, *Hungaricae Körösi Csoma-Archivum*, *Bibliotheca Orientalis Hungarica*, *Turan* gibi yönettiği ve çıkardığı ilmî dergilerle⁹, yetiştirdiği birçok öğrenciyle, ilmî sohbetleriyle Budapeşte’yi Türkolojinin merkezi hâline getirmiştir. Türk dili, kültürü, tarihi için unutulmaz çalışmalar yapan

⁹ N. Yüce, “Nemeth, Gyula (Julius)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 32, İstanbul 2006, s.552.

Nemeth, Macaristan'ın yetiştirdiği en büyük Türkologlardan birisi olarak tarihte çok önemli bir yeri işgal etmektedir.

Çalışmaları:

- 1) “Kisazsiaban”, *Budapesti Hirlap*, Budapeşte 1908, s.11-12.
- 2) “Tatar Földön”, *Budapesti Hirlap*, Budapeşte 1909, s.12-13.
- 3) “A Tatarok Romlasa”, *Budapesti Hirlap*, Budapeşte 1909, s.13-14.
- 4) “Kümüük es Balkar Szojegyzek”, *Keleti Szemle XII*, Budapeşte 1911, s.91-153.
- 5) “Proben der Kumüskishen Volksdichtung”, *Keleti Szemle XII*, Budapeşte 1911, s. 274-308.
- 6) “Proben der Kumüskishen Volksdichtung”, *Keleti Szemle XII*, Budapeşte 1912, s. 129-173.
- 7) “Nyelvünk Regi Török Jövevenyszavai”, *Magyar Nyelvör XLI*, Budapeşte 1912, s.398-401; 452-455.
- 8) “Egy Török-Mongol Hangtörvény”, *Nyelvtudományi Közlemenyek XLI*, Budapeşte 1912, s.401-412.
- 9) *Koborlaok Kis-Azsiaben*, Budapeşte 1913, 44 s.
- 10) “Die Retsel des Codex Cumanicus”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, Leipzig-Wiesbaden 1913, s. 577-608.
- 11) “A Török-Mongol a-fele Hangok Fejlödese a Csuvasban”, *Magyar Nyelvör XLII*, Budapeşte 1913, s.75-85.
- 12) “Az Ösjakut Hangtan Alapjai”, *Nyelvtudományi Közlemenyek XLIII*, Budapeşte 1914, s.275-326; 448-476.
- 13) “A Török-Mongol Nyelvviszonyhoz”, *Nyelvtudományi Közlemenyek XLIII*, Budapeşte 1914, s.126-142.
- 14) “Bulgar-Török Jövevenyszavainkhoz”, *Magyar Nyelv XI*, Budapeşte 1915, s.316-318.
- 15) *Türkische Grammatik*, Berling-Leipzig 1916, 126 s.
- 16) “Az ‘Atilla Kincs’ Feliratainak Ügye”, *Egyetemes Philologia Közlöny XL*, Budapeşte 1916, s.419-422.
- 17) “A Török Nyelvek”, *Magyar Nyelv XII*, Budapeşte 1916, s. 115-118.
- 18) “A Regi Magyar Iras Eredete”, *Nyelvtudományi Közlemenyek XLV*, Budapeşte 1917, s.21-44.
- 19) “Das Ferah-nâme des Ibn Hatîb. Ein Osmanisches Gedicht aus dem XV. Jahrhundert”, *Le Monde Oriental XIII*, Paris 1919, s.145-184.
- 20) “Török Jövevenyszavaink Közepső Retege”, *Magyar Nyelv XVII*, Budapeşte 1921, s.22-26.
- 21) “Regi Török Jövevenyszavaink es a Turfani Emlekek”, *Körösi Csoma-Archivum I*, Budapeşte 1921, s.71-76.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

- 22) "A Turkish Word in Curtius Rufus", *Hirth Anniversary Volume (Asia Major, Introductory Volume)*, Londra 1922, s.274-279.
- 23) "A Besenyök Ísmertehez", *Magyar Nyelv XVIII*, Budapeşte 1922, s.2-7.
- 24) "Török es Magyarok", *Napkelet I*, Budapeşte 1923, s.176-178.
- 25) "Die Köktürkischen Grabinschriften aus dem Tale des Talas in Turkestan", *Körösi Csoma-Archivum II*, Budapeşte 1926, s.134-143.
- 26) "Ket Azsmanli Eredetü Indulatszö a Magyarrrban", *Magyar Nyelv XXII*, Budapeşte 1926, s.284.
- 27) "Der Volksname Türk", *Körösi Csoma-Archivum II*, Budapeşte 1927, s.275-281.
- 28) "A Türk Nepnev", *Magyar Nyelv XXIII*, Budapeşte 1927, s.271-274.
- 29) "Az Urali es a Török Nyelvek Ösi Kapcsolata", *Nyelvtudományi Közlemények XLVII*, Budapeşte 1928, s.62-84.
- 30) "Szabirok es Magyarok", *Magyar Nyelv XXV*, Budapeşte 1929, s.81-88.
- 31) *A Honfoglalo Magyarorsag Kialakulasa*, Budapeşte 1930, 351 s.
- 32) "Zu den Retseln des Codex Cumanicus", *Körösi Csoma-Archivum II*, Budapeşte 1930, s.366-368.
- 33) "Török Nyelvezeti Irodalom", *Nyelvtudományi Közlemények XLVII*, Budapeşte 1931, s.136-147.
- 34) *Die Inschriften des Schatzes von Nagy-Szent-Miklos I-II*, Budapeşte-Leipzig 1932, 84+VI s.
- 35) "Die Herkunft der Namen Kobrat und Esperüch" *Körösi Csoma-Archivum II*, Budapeşte 1932, s.440-447.
- 36) "A Törökseg Öskora", *Emlékönyv Berzevitzy Albert Urnak, a M. T. Akademia Elnökének Tiszteleti Tagga Valasztasa Harmincadik Evforduloja Alkalmabol*, Budapeşte 1934, s. 158-174.
- 37) "A Szekelyek Eredetenek Kerdese", *Szazadok LXIX*, 1935, s.129-156.
- 38) "Über den Ursprung des Türkischen Wortes Tabur", *Ungarische Jahrbücher XV*, Budapeşte 1936, s.541-547.
- 39) "Turkologiai Portyazasok", *Magyar Nyelv XXXIV*, Budapeşte 1938, s.60-63.
- 40) "Zur Kenntnis des Gescshlossenen e im Türkichen", *Körösi Csoma-Archivum II*, Budapeşte 1939, s.515-531.
- 41) "A Hunok Nyelve", *Atilla es Hunjai*, Budapeşte 1940, s.217-226.
- 42) "Die Volknamen Quman und Qûn", *Körösi Csoma-Archivum III*, Budapeşte 1940, s.95-109.
- 43) "A Zart e Bolgar-Török Jövevenyszavainkban", *Magyar Nyelv XXXVIII*, Budapeşte 1942, s.1-11.
- 44) "A Szekelyiras Egy új Emleke: A Homorodkaracsonyfalvi Felirat", *Magyar Nyelv XLI*, Budapeşte 1945, s.11-16+(2) levha.

- 45) “Orhun Kitabelerinin İzahı” (çeviren: Saadettin Buluç), *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi I*, İstanbul 1946, 53-61.
- 46) “Probleme der Türkischen Urzeit” (Analecta Orientaila Memoria Alexandi Csoma de Körös Dicata), *Bibliotheca Orientalis Hungarica I*, Budapeşte 1947, s.57-102.
- 47) “Hunların Dili” (çeviren: J. Eckmann), *Türk Dili Belleten*, Seri: III, Sayı: 12-13, Ankara 1948, s.106-114.
- 48) “Die Zeremonie des Mevlud in Vidin”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae I*, Budapeşte 1950, s.134-140.
- 49) “Peçenek ve Kumanların Dili” (çeviren: J. Eckmann), *Türk Dili Belleten*, Seri: III, Sayı: 14-15, Ankara 1950, s.97-106.
- 50) “Le Systeme des Noms de Peuple Turcs”, *Journal Asiatique CCXXXIX*, Paris 1951, s.69-70.
- 51) “Die Türkischen Texte des Valentin Balassa”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae II*, Budapeşte 1952, s.23-61.
- 52) “Zur Kennits der Mischsprachen (Das Doppelte Sprachsystem des Osmanischen), *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae III*, Budapeşte 1953, s.159-199.
- 53) “Nem Török Eredetü-e ur Szavunk?”, *Emlekkövy Pais Dczö Hetvenedik Születesnapjara*, Budapeşte 1956, s.358-364.
- 54) “Ket Török Szo a Szabacs Viadalaban”, *Magyar Nyelv LII*, Budapeşte 1956, s.307-310.
- 55) “Zu den Türkischen Aufzeichnungen des Georgievitz”, *Charisteria Orientalia*, 1956, s.202-209.
- 56) *Zur Einteilug der Türksichen Mundarten Bulgariens*, Sofya 1956.
- 57) “Osmanlı-Türk Dili Araştırmalarının Yeni Yolları”, *VIII. Türk Dili Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1957*, Ankara 1960, s.1-14.
- 58) *Die Türken von Vidin (Sparche, Folklore, Religion)*, Budapeşte 1965, 420 s.
- 59) “Eine Benennung Für Scheckie Tiere bei Türken und Ungarn”, *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae XV*, Budapeşte 1965, s.79-84.
- 60) “Das Zimmerhandwerk der Turko-Bulgaren im Spiegel der Attürkischen Lehnwörter der Ungarischen Srparche”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XVIII*, Budapeşte 1965, s.55-60.
- 61) *Turkish Reader for Beginners*, (Almancadan İngilizceye çeviren: T. Halasi-Kun), (Publications in Near and Middel East Studies, Colombia University.) Seri: B II, Hague-Paris 1966, 71 s.
- 62) “Magyar Törzsneve a Baskiroknal”, *Nyelvtudományi Közlemenyek LXVIII*, Budapeşte 1966, s.35-50.
- 63) “Köprülüzade Mehmet Fuad 1890-1966”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XX*, Budapeşte 1967, s.363-366.
- 64) “A Magyarorszagi Oszman-Török Nyelv. Illeshazy Miklos Török Nyelvkönyve 1668-bol”, *Nyelvtudományi Közlemenyek LXIX*, Budapeşte 1967, s.57-109.

Turkish Studies

65) “Die Türkische Sprache des Bartholomaeus Georgievits”, *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae XVIII*, Budapeşte 1968, s.263-271.

66) “Dva Kipcakcskih Geografičeskih Nazvaniya v Vengrii”, *İsledovanija po Tjurkologii*, Alma-Ata 1969, s.26-34.

67) *Die Türkische Sprache in Ungarn im Siebzehnten Jahrhundert*, (Bibliotheca Orientalis Hungarica XIII), Budapeşte-Amsterdam 1970, 281 s.

68) “A Török-Magyar Törzsnevadás Kurszakai”, (Nevtudományi Eöadasok II. Nev tudományi Konferencia Budapeste 1969), *Nyelvtudományi Ertekezések 70*, Budapeşte 1970, s.229-235.

69) “Türk Dillerinde Yıldız Adları ve Ülker Kelimesinin Menşei”, *Vaprosı Tyurkologii*, Bakü 1971, s.18-26.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

1) J. Eckmann, “Gyula Nemeth” (Doğumunun 60’ncü Yıldönümü Münasebetiyle), *Türk Dili Belleten*, Seri: III, Sayı:14-15, Ankara 1950, s.81-95.

2) L. Ligeti “M. Jules Nemeth”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XI*, Budapeşte 1960, s.5-9.

3) G. Uray, “A Bibliography of the Works of Prof. of Julius Nemeth”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XI*, Budapeşte 1960, s.11-28.

4) G. Hazai, “Gyula Nemeth”, *Nemeth Armağanı* (hazırlayan: J. Eckmann, A. S. Leved, M. Mansuroğlu), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1962, s.1-4.

5) G. Hazai, “Gyula Nemeth’in Eserleri”, *Nemeth Armağanı* (hazırlayan: J. Eckmann, A. S. Leved, M. Mansuroğlu), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1962, s.15-41.

6) Gy. Szekely, “Gyula Nemeth und Unsere Sprachwissenschaft”, *Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolanda Eötvös Naminatae: Sectio Linguistica III*, Budapeşte 1972, s.3-30.

7) Gy. Kaldy-Nagy, “Julius Nemeth”, *Hungaro-Turcica: Studies in Honour of Julius Nemeth*, Budapeşte 1976, s.11-15.

8) G. David, “A Bibliography Containing the Works of Professor Julius Nemeth Published Between 1960-1974”, *Hungaro-Turcica: Studies in Honour of Julius Nemeth*, Budapeşte 1976, s.357-364.

9) Zs. Kakuk “Julius Nemeth (1890-1976)”, *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae XVII*, Budapeşte 1977, s.3-13.

10) D. Sinor, “Obituary, Professor Julius Nemeth”, *Journal of the Royal Asiatic Society*, Londra 1977, s.235-236.

11) N. Yüce, “Gyula Nemeth”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi XXII*, İstanbul 1977, s.309-313.

12) A. Rona Tas, “Julius Nemeth, Life and Work”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae XXXII*, Budapeşte 1978, s.261-284.

13) N. Yüce, “Gyula Nemeth, Hayatı ve Eserleri”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi XXIII*, İstanbul 1981, s.229-264.

Turkish Studies

14) N. Yüce, “Nemeth, Gyula (Julius)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, cilt: 32, İstanbul 2006, s.551-552.

PRÖHLE Vilmos (1871-1946): Doğu dilleri ve özellikle Türk dilleri alanında çalışmaları olan Macar Türkologudur. Budapeşte Üniversitesi’nde öğrenim görmüştür. 1895 yılında Türk Dili ve Edebiyatı alanında doktorasını bitirmiştir. 1899-1919 yıllarında Nyiregyhaza Lisesi’nde öğretmenlik yapmıştır. 1908 senesinde Kolozsvar Üniversitesi’nde Türk-Tatar Dilleri doçenti olmuştur. 1919’da da Debrecen Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı profesörlüğüne atanmıştır. 1923 yılında Budapeşte Üniversitesi Doğu Dilleri Bölümü Başkanlığına getirilen Pröhle Budapeşte’de Arap Filolojisi kürsüsünü de yönetmiştir.

Pröhle; Tatarca, Başkurtça, Karaçayca ve Balkarca üzerine birçok çalışma yapmıştır. Ayrıca Türk dili ve edebiyatı alanında genel araştırmalarda da bulunmuştur. Gençlik yıllarında Türkiye ve Rusya’da kalmış ve buralarda birçok incelemeye imza atmıştır. 1901 yılında Rusya’da Ufa çevresine yaptığı gezide yerli Tatar ağızları üzerinde araştırmalar yapmıştır. Başkurtlar arasında da çalışmalar yapan Pröhle, Kuzey Kafkasya Türkleri arasında ağız çalışmalarında bulunmuştur. 1908 yılında Orta ve Doğu Asya Kurumu’nun maddî desteği sayesinde gerçekleştirdiği gezi neticesinde Karaçayca ve ağızları üzerinde bir hayli malzeme toplamıştır. Karaçayca metinler ve bir sözlük yayımlamıştır. 1913 senesinde Kuzey Kafkasya bölgesine tekrar giden Pröhle, Balkar Türkleri arasında ağız araştırmaları yapmıştır.

Vilmor Pröhle, Ural-Altay dil grubuna giren diller arasında bazı problemlerin çözümü konusunda da kafa yormuştur. Japonca ile Ural-Altay dilleri arasında bazı karşılaştırmalar yapmıştır. Pröhle, Sinolojinin gelişmesine de hizmet etmiştir.

Çalışmaları:

- 1) *Rendzres Oszman-Török Nyelvtan*, Pozsony 1899.
- 2) “A Török İrodalom Törtene”, *Egyetemes İrodalomtrörtenet VI*, Budapeşte 1900.
- 3) “Baskir Nyelvtanulmanyok I”, *Keleti Szemle IV*, Budapeşte 1903, s.194-214.
- 4) “Baskir Nyelvtanulmanyok I”, *Keleti Szemle V*, Budapeşte 1904, s.228-271.
- 5) “Baschkirische Volkslieder”, *Keleti Szemle VI*, Budapeşte 1905, s.12-26.
- 6) “Tatar Nyelvjaraşi Adalekok”, *Nyelvtudományi Közlemenyek XXXVIII*, Budapeşte 1908, s. 63-110; 330-336.
- 7) “Dr. Pröhle Vilmos Jelentese az 1908-ik Ev Nyaran Tett Kaukazusi Tanulmanyutjarol”, *Keleti Szemle IX*, Budapeşte 1908, s.289-292.
- 8) “Karatschajisches Studien”, *Keleti Szemle X*, Budapeşte 1909, s.83-150.
- 9) “Karatschajische Studien”, *Keleti Szemle X*, Budapeşte 1909, s.215-304.
- 10) “Zur Frage des Wortakzente im Osmanisch-Türkischen”, *Keleti Szemle XII*, Budapeşte 1911-1912, s.199-216.
- 11) “Jelentes Dr. Pröhle Vilmos 1913. Evi... Tanulmanyutjarol”, *Keleti Szemle XIV*, Budapeşte 1913, s.213-215.
- 12) “Balkarische Studien”, *Keleti Szemle XV*, Budapeşte 1914-1915, s.165-276.
- 13) “Balkarische Studien”, *Keleti Szemle XVI*, Budapeşte 1915-1916, s.104-243.
- 14) “Stuien zur Vergleichung des Japanischen mit den Uralischen und Altaischen Sprachen”, *Keleti Szemle XVII*, Budapeşte 1916-1917, s.117-183.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

15) *Napkeletröl*, Budapeşte 1922.

16) “Zur Frage der Negativen Verbalformen in den Türk Sprachen”, *Emlekköny Dr. Mahler Ede*, Budapeşte 1937, s. 245-252.

17) *Vergleichen Syntax der Ural-Altäischen (Turanischen) Sprachen* (Bibliotheca Nostratica, Volumen 4), 1978.

REGULY Antal (1819-1858): Genç yaşta ölen Macar dil bilgini ve gezginidir. Peşte Üniversitesi’nde Hukuk Fakültesi’nde tahsilini tamamladıktan sonra Almanya’ya ve İskandinavya’ya araştırma gezisi yapmıştır. Daha sonra Sibiry’a da yaşayan Vogullar ve Ostyaklar üzerine araştırma gezisi yapmaya karar vermiştir. Macar Bilimler Akademisi’nin maddî desteğini alarak 1841 senesinde Rusya’ya gitmiştir. Moskova’da iki yıl kalmıştır. Bu zaman zarfında iyi derecede Rusça öğrenmiştir. Rusça öğrenmekle kalmayıp Çermiş, Züryen, Çuvaş ve Mordvin dilleriyle uğraşmıştır. Ural bölgesinde tarihî ve etnografik geziler yapıp bilgisini arttırmıştır. 1843-1845 yılları arasında Ural dağlarından geçerek Vogullar ve daha sonra Ostyaklar ile ilgili bilimsel çalışmalarda bulunmuştur. Sibiry’a bölgesinde çalışmalarını sürdürmüştür. Sibiry’a’da çok zor şartlar altında yaptığı araştırmalar onun bir hayli yorgun düşmesine sebep olmuştur. Sağlık durumunun kötüleştiğini bilmeyen Macar Bilimler Akademisi onu Volga bölgesine de göndermiştir. Burada da çeşitli dil çalışmaları yapmış, Çermişler, Mordvinler ve Çuvaşlar ile ilgili ağız çalışmalarında bulunmuştur.

Rusya ve Sibiry’a’da yaptığı araştırma gezileri çok verimli geçen Reguly, geziler sonucunda çok bitkin düşmüş ve çalışmalarını yayımlayamadan ölmüştür. Reguly’nin derlediği örnekler son yıllarda yayımlanmıştır.

Çalışmaları:

1) “Csuvas Közlesek es Tanulmayok”, (Bu makaleyi Reguly öldükten sonra Jozsef Budenz yayımlamıştır.) *Nyelvtudományi Közlemenyek*, Budapeşte 1862-1863.

REPICZKY Janos (1817-1855): Türkolog ve Doğu dilleri uzmanıdır. Bratislava’da dinî ilimler üzerine tahsil yaptıktan sonra Tübingen Üniversitesi’ni 1842’de bitirmiştir. Burada dinî ilimlerin yanında Doğu dillerinden Arapça, Farsça ve İbranice de öğrenmiştir. Daha sonra Viyana’da Saray kütüphanesinin Doğu bölümünde çalışmıştır. Budapeşte’ye döndükten sonra Doğuyla ilgili eserler üzerinde çalışmalarını yoğunlaştıran ve Türkçeyi de öğrenen Repiczky, 1846 senesinde Budapeşte Üniversitesi’ne başvurarak burada Arapça, Farsça ve Türkçe öğretmek istemişse de bu arzusunu fakülte müdürü reddetmiştir.

1847 yılında Macar Bilimler Akademisi haberleşme üyeliğine seçilmiştir. 1849 senesinde Akademi kitaplığında kütüphane yardımcılığına atanan Repiczky, 1851’de Peşte Üniversitesi Doğu Dilleri Bölümü’nde doçent olmuştur. Türkçe, Farsça ve Sanskritçe dersleri vermiştir. Türkçe derslerinde kullanmak üzere bir gramer kitabı yazmıştır. Kitapta XVII ve XVIII. yüzyılda yaşamış Türk müelliflerinin eserlerinden seçmeler vardır.

Janos Repiczky Türk-Macar ilişkileri ile ilgilenmiş ve bu yüzden Türk kaynaklarının toplanmasına çok önem vermiştir. Macaristan’da Türk hâkimiyeti ile ilgili belgeleri Viyana’daki kütüphanelerden elde etmiştir. Bunların bir listesini de ortaya koymuştur. Ayrıca Naima gibi Türk tarihçilerin eserlerinden de özetler yayımlamıştır. Macaristan’ın çeşitli yerlerinde bulunan Türkçe belgeleri de Macarcaya çevirmiştir. Peşte Üniversitesi’nde birçok öğrenci yetiştiren Repiczky’nin öğrencileri arasında ünlü Türkolog Armin Vambery de bulunmaktadır.

Turkish Studies

Çalışmaları:

1) *Keleti Orak*, Szeged 1848.

2) *Gyakorlati Török Nyelvtan*, 1851.

TAŞNADI Edit: Yaşayan Türkologlardandır. Budapeşte ELTE (Eötvös Loránd Bilimler Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi'nin Macar Dili ve Edebiyatı, Türk Dili ve Edebiyatı ve Pedagoji bölümlerinden mezun oldu (1967). Daha sonra iki yıllık gazetecilik okulunu bitirdi (1970). Uzun yıllar Macar Radyosu'nun Türkçe Yayınlar Servisinde sözcü ve editör olarak çalıştı, aynı zamanda radyoda oynanmak üzere pek çok Türk tiyatro metnini Macarcaya çevirdi. 1993-1997 yılları arasında Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Hungaroloji kürsüsünde beş yıl yabancı uzman olarak ders verdi. 1997-2005 seneleri arasında ise Macar Radyosu'nun arşivinde çalıştı. Hâlen Budapeşte Elte Üniversitesi Türkoloji Kürsüsünde ders vermektedir. Çalışmalarının çoğu Macar dilinde olmakla beraber pek çok yazısı Türkçe yayımlanmıştır. Katıldığı bilimsel toplantılarda Türk ve Macar kültürlerinin karşılaştırılmalı temalarını ele almakta; halk bilimi, Türkoloji, edebiyat ve dilcilik konularına eğilmektedir.

Macar Bilimler Akademisince çevirmenlere verilen Füst Milan ödülüne; Akşehir'de Nasreddin Hoca Büyük Ödülüne, ayrıca KIBATEK (Kıbrıs, Balkanlar ve Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu) ödülüne lâyık görülmüştür.

Macar Dil Bilimi Derneği, Macar Filoloji Derneği, Macar Doğu bilimleri uzmanlarının Körösi Csoma Derneği, Macar Yazarlar Birliği ve Macar PEN Kulübü'nün üyesi, Macar-Türk Dostluk Derneğinin kurucularından olup genel sekreteridir.

Türk yazar ve şairlerinden Yunus Emre, Nâzım Hikmet, Sait Faik Abasıyanık, Tarık Buğra, Turan Oflazoğlu, Orhan Asena, Yaşar Kemal, Bekir Yıldız, Melih Cevdet Anday, Sabahattin Kudret Aksal, İlber Ortaylı, Perihan Mağden, Cem Mumcu, İskender Pala, İhsan Oktay Anar, Orhan Pamuk ve diğerlerinin eserlerini, ayrıca Türk folklorundan birçok eseri Macarcaya; Kelemen Mikes'in ünlü eseri *Türkiye Mektupları*'nı Türkçeye çevirdi. Evli ve iki çocuk annesidir. Fransızca da bilmektedir.

Türk-Macar kültür alışverişinde önemli bir elçi olarak çalışmalarını hâlen sürdürmektedir.

Çalışmaları:

1) "Török Elbeszélök/Türk Hikâyeciler" (Antolojide Öykü Çevirileri/Novellafordítások az Antológiában), *Európa*, 1973.

2) "Nâzım Hikmet: *Én, egy ember / Ben Bir İnsan*" (A Kötet Verseinek Válogatása, Nyersfordítás / Şiirlerin Seçimi, Ham Çevirileri), *Európa*, 1975.

3) "Fakir Baykurt: *Tarkatollú/Sakarca*" (Romanlaştırılmış Türk Halk Masalının Çevirisi/ A Meseregény Fordítás), *Móra*, 1981.

4) *Yaşar Kemal: Ördögszekerek útján/Ortadirek*, (Roman Çevirisi/Regényfordítás) Magvető 1983.

5) "Eski Macar Edebiyatında Nasreddin Hoca Fıkralarının İzleri/A Nasreddin Hodzsa Anekdóták Nyomai a Régi Magyar İrodalomban" *Sesler*, Üsküp, Haziran 1983.

6) "Macaristan'da Kış Kitap Fuarı ve Mitrovice'li Vrasitlav Vencel'in Maceraları", *Sesler*, Üsküp, Şubat 1984.

7) "İsmail Uyaroğlu: *Kicsike Busz Minden Gyerek/Her Çocuk Küçücük Otobüstür*" (Çocuk Şiirlerinin Ham Çevirisi/ A Kötet Verseinek Válogatása, Nyersfordítás), *Móra*, 1984.

Turkish Studies

- 8) “Bir Türkolog: Germanus/Egy Turkológus: Germanus”, *İnanç*, Sayı: 12-13, Şubat-Mart 1985.
- 9) “Bekir Yıldız: *Sírok Virág Nélkül/Çiçeksiz Mezarlar* (Öykülerin Seçimi, Çevirisi ve Sonsöz/ A Novellák Válogatása, Fordítása, Utószó”, *Europa* 1986.
- 10) Kemal Özer ile Birlikte, “*Attila József: ‘Temiz Yürekle/Tiszta szívvel)’*”, İstanbul 1986. (2. kiadás/ 2. baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2005.)
- 11) “Galamb Zömviz Után, Modern Ciprusi Költök/Tufandan Sonra Güvercinler, Çağdaş Kıbrıs Şairleri”, *Európa*, 1986.
- 12) “Macar Ozanı Bálint Balassi ve Türk Şiiri/Balassi Bálint, Magyar Költő és a Török Költészet”, *Sesler*, Üsküp, Ocak 1987)
- 13) “Çağdaş Macar Tiyatrosu Denince Akla Hont Gelir/Ha Kortárs Magyar Színház – Akkor Hont Ferenc”, *Birlik*, Üsküp 1987.
- 14) “Topal Derviş Ya da Ármin Vámbéry Kimdi?/A Sánta dervis” Avagy ki Volt Vámbéry Ármin?”, *Birlik*, 1987.
- 15) “300 Yıl Önceki Türkiye Muhabiri Kelemen Mikes/Mikes Kelemen a Háromszáz Èves Törökország Tudósító”, *Türk Kültürü*, 1992.
- 16) *Tarık Buğra: Állva Akarok Maradni - Requiem az 1956-os Budapestér/Ayakta Durmak İstiyorum – 1956 Budapeşte’si İçin Ağıt* (Oyunun Çevirisi ve Önsöz/ a Dráma Fordítása és Előszó), Aqua 1992.
- 17) *Orhan Asena: Hürrem Szultána/Hürrem Sultan* (Oyunun Çevirisi/ Drámafordítás) Türk Kültür Bakanlığı, Ankara 1992.
- 18) *Junusz Emre emlékkönyv* (Yunus Emre Anma Kitabı), Aqua, 1993.
- 19) “Gondolatok a Junusz Emre Emlékkönyv Megjelenése Alkalmából/Yunus Emre Anma Kitabının Yayımlanması Münasebetiyle Düşünceler”, *Török Füzetek*, 1994/1,
- 20) “Macar Kralı Mátyás ile Nasreddin Hoca/Mátyás Király és Nasreddin Hoca”, *Türk Kültürü*, Sayı: 370, Yıl: XXXII, 1994/2.
- 21) “Macar Sürgün Edebiyatı/Magyar Emigrációs İrodalom”, *Varlık*, Nisan 1994.
- 22) “István Mándoky Kongur Anıldı/Megemlékeztek Mándoky Kongur Istvánról” *Türk Kültürü*, Sayı: 373, Yıl: XXXII, 1994/5.
- 23) Macar Mimar Yazar Károly Kós’un Gözüyle İstanbul/İsztambul a Magyar Építés-író, Kós Károly Szemével, *Türk Kültürü*, Sayı: 375, Yıl: XXXII, 1994/7.
- 24) “Balassi Bálint *Török versei*/B.B.’ın *Türk Şiirleri*”, *Török Füzetek* 1994/4.
- 25) *Gezi Notları Seçkisi/Útirajz-válogatás* (Antolojide Ferenc Temesi’nin *Peyote* Adlı Gezi Notlarının Çevirisi/az Atirajz-antológiában Temesi Ferenc Pejote c. *Útikönyvből* Fejezetek Fordítása), Ankara 1994.
- 26) “Yalvaç Ural: *Szemeszarv és Nyomafényes/Gözüboynuz ile İziyaldız*” (Çocuk Kitabının Çevirisi/ a Mesekönyv Fordítása), *Magyar-Török Baráti Társaság*, 1995.
- 27) “Tudósítás Kütahyából/Kütahya’dan Bildirilir”, *Török Füzetek*, 1995/1.

Turkish Studies

- 28) “Dört Yüz Yıl Önce Ölen Macar Ozan Bálint Balassi’nin Türk Şiirine Yakınlığı/Balassi Bálint, a 400 Ève Elhunyt Magyar Költő és a Török Költészet”, *Folklor-Edebiyat*, Şubat 1995.
- 29) “Ankarai Anzicsz/Ankara Mektubu”, *Török Füzetek*, 1995/2.
- 30) “A Magyar İrodam Törökországban/Türkiye’de Macar Edebiyatı”, *Hungarológia*, 1995.
- 31) “Eski Kıpçakların Torunu Macar Bilim Adamı István Györffy/A Régi Kipcsákok Unokája, a Magyar Tudós: Györffy István”, *Türk Kültürü*, Sayı: 386, Yıl: XXXIII, 1995/6.
- 32) “Macaristan’daki Türk Tarihi Anıtları/A Magyarországi Török Müemlékek”, *Türk Kültürü*, Sayı: 389, Yıl: XXXIII, 1995/9; *Yesevi*, Temmuz 1995.
- 33) “Avarlara Ne Oldu? Meteoroloji ve Arkeoloji/Mi Történt az Avarokkal? Meteorológia és Archeológia” *Bilge*, Sayı: 26, Güz 1995.
- 34) “Dünyadan Bir İlahe Geçti/Elment Egy Múzsza”, *Gündoğan*, Güz 1995.
- 35) “Bartókról Törökországból /Bartók’a Dair, Türkiye’den”, *Török Füzetek*, 1995/4.
- 36) “Türk ve Macar Halk Masallarındaki Benzer Motiflerden/Közös Motívumok a Magyar és a Török Népmesékben - in: Üç Kanatlı Masal Kuşu Oğuz Tansel” (Hazırlayan: Metin Turan), *Ürün Yayınları*, 1996.
- 37) “Türk-Macar İlişkilerinde Hoşgörü/A Tolerancia a Török-Magyar Kapcsolatokban”, *Kıyı*, Yıl: 10, Ocak 1996.
- 38) “Dünyaca Ünlü Macar Yemeği Gulyás/A Világhíres Magyar Étel, a Gulyás”, *Türk Kültürü*, Yıl: XXXIV, Sayı: 393, 1996/1; *Folklor-Edebiyat*, Eylül 1995.
- 39) “Béla Bartók’tan, Ölümünün 50. Yıldönümünde/Bartók Béláról, Halálának 50. Évfordulóján”, *Türk Kültürü*, Sayı: 394, Yıl: 1996/2; *Yesevi*, 1996.
- 40) “Budapeşte Kahramanlar Meydanı/Budapest, Hösök Tere”, *Yesevi*, Mayıs 1996.
- 41) “Hófedte Csúcsok/Karlı Tepeler”, *Poggyász* 1996/5.
- 42) “Macaristan’da Türk Edebiyatı/A Török İrodam Magyarországon”, *Türk Kültürü*, Sayı: 398, Yıl: XXXIV, 1996/6.
- 43) “Budapeşte Üniversitesi’nde 125 Yıllık Türkoloji/A Budapesti Egyetemen 125 Èves a Turkológia”, *Türk Kültürü*, Yıl: XXXIV, Sayı: 400, 1996/8.
- 44) “A Halhatatlan Hodzsa/Ölümsüz Hoca”, *Török Füzetek*, 1996/3.
- 45) “Macaristan’daki Türk Tarihi Anıtları/A Magyarországi Török Müemlékek”, *Erciyes*, Yıl: 19, Sayı: 225, Eylül 1996.
- 46) “Macar Ozan Bálint Balassi ile Türk Şiiri/Balassi Bálint és a Török -Költészet (Ölümünün 400., Doğumunun 440. Yıldönümünde/Születésének 440., Halálának 400. Évfordulóján)”, *Türk Kültürü*, Sayı: 402, Yıl: XXXIV, Ankara 1996/10.
- 47) “Eski Macar Edebiyatında Nasreddin Hoca Fıkralarının İzleri/A Nasreddin Hodzsa Anekdóták Nyomai a Régi Magyar İrodamban”, *Birlik*, Üsküp 1996; *Gündoğan Edebiyat*, 1996.
- 48) “Miklós Radnóti: *Köpüklenen Gök/Tajtékos ég*” (Versválogatás, Versekk Nyersfordítása, az Ikrek Hava Fordítása/ Kemal Özer ile Birlikte Yapılan Şiir Kitabı), *Yordam*, İstanbul 1997.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

- 49) “Miklós Radnóti İçindeki Şiir Çevirileri: Yirmisekiz yıl; Gece Yarısı; Kartpostallar/Benne Versfordítások: Huszonnyolc év; Éjfé!; Razglenicák”, *Gösteri*, Sayı: 194, İstanbul 1997.
- 50) “Bir Türk-Macar: Hasan Koryürek – Péter Koryürek – Komoly Péter /Egy Török-Magyar”, *Türk Kültürü*, Yıl: XXXV, Sayı: 406, Ankara 1997/2.
- 51) “Sentezin Ozanı Attila József/József Attila, a Szintézis Költöje”, *Evensel Kültür*, Haziran 1997.
- 52) “Türkiye’nin Konuğu Macar II. Ferenc Rákóczi/II. Rákóczi Ferenc, Törökország Magyar Vendége”, *Kıyı*, Haziran 1997.
- 53) “Tekirdağda bir Macar Prensi/Egy Magyar Fejedelem Rodostóban”, *Kültür ve Sanat*, Sayı: 40, 1998.
- 54) “Csaba Újkéri: Aynadaki Hancer/Handzsár a Tükörben”, *Türk Kültürü*, Sayı: 418, Yıl: XXXVI, Ankara 1998/2.
- 55) “Mehmet Akif Ersoy ile Macar Şiirindeki Benzer Motiflerden/Mehmet Akif Ersoy Ès a Magyar Költészeti Hasonló Motívumairól”, *Türk Kültürü*, Sayı: 419, Yıl: XXXVI, Ankara 1998/3.
- 56) “Kronolojisiyle Budapeşte Gül Baba Türbesi/A Budapesti Gül Baba Türbe Kronolojía”, *Çağrı*, Sayı: XLII/461, Nisan 1998.
- 57) “Denizsiz Ülke Macaristan’ın Suları/A Tenger Nélküli Ország, Magyarország vize”, *Yesevi V*, Temmuz/ Július 1998.
- 58) “Kelemen Mikes: *Osmanlı’da Bir Macar Konuk Prens Rakoczi ve Mikes’in Türkiye Mektupları/Törökországi Levelek*”, (Fordítás és Elöszó / Çeviri ve Önsöz), *Aksoy*, İstanbul 1999.
- 59) “Kúnos Ignác: *A Török Népköltés/Türk Halk Edebiyatı*” (Fordítás, Jegyzetek és Utószó /Çeviri, Sonsöz ve Notlar), 1999.
- 60) “Macaristan’da Türk Edebiyatı/A Török İrodamo Magyarországon I”, *Çağrı*, Sayı: 43, Ağustos/Augustus 1999.
- 61) “Macaristan’da Türk Edebiyatı/A Török İrodamo Magyarországon II”, *Çağrı*, Sayı: 44, Eylül 1999.
- 62) “Eski İzmit/A régi İzmit”, *Köprü/Híd I/5*, Eylül/ Szeptember 1999.
- 63) “Kelemen Mikes: *18. yy. Depremleri/Mikes Kelemen Törökországi Levelei*”, *Köprü/Híd I/6*, Ekim/ Október 1999.
- 63) “Petöfi 1849-1999/Petöfi 1849-1999”, *Köprü/Híd I/7*, Kasım/ November 1999.
- 64) “Macaristan’daki Nasreddin Hoca/Nasreddin Hodzsa Magyarországon”, *Köprü/Híd I/8*, Aralık/ December 1999.
- 65) “*A pasa fia Eg a Világszépe - Török Népmesék/Paşanın Oğlu ile Dünya Güzeli* (Türk Halk Masalları) (Utószó Válogatás, Fordítás/ Masalların Seçimi, Çeviri ve Sonsöz), *Európai Folklór Intézet – L’Harmattan*, 2000.
- 66) “Kúnos Ignác /Ignác Kúnos”, *Köprü/Híd II/1*, Ocak/Január 2000.
- 66) “Sahte Derviş – Topal Derviş (Ármin Vámbéry’ye Dair)/Áldervis – Sánta Dervis (Vámbéry Árminról)”, *Çağrı* 44/483, Şubat (Február) 2000.

Turkish Studies

- 67) “Kós Károly: *Öreg Szinán Építőmester/Károly Kós: Koca Mimar Sinan*”, *Köprü/Híd II/2*, Şubat/ Február 2000.
- 68) “Macaristan’daki Kıbrıs İmajı/A Magyarországi Ciprus-kép”, *Yesevi*, Yıl: 7, Sayı: 75, Mart 2000.
- 69) “XX. Yüzyıl: Seslerin Yüzyılı - Macaristan’dan Sesler/A XX. Század a Hangok Százada. Hangok Magyarországról”, *Düşünen Siyaset*, Mart/Nisan / Március/ Aprilis 2000.
- 70) “Osmanlı Devletine Sığınan On Dokuzuncu Yüzyıl Macar Mültecileri/Magyar Menekültek a az Oszmán Birodalomban a 19.században (Kemal Karpat’la Söyleşi)”, *Türk Kültürü*, Yıl; XXXVIII, Sayı: 446, Haziran/ Június 2000.
- 71) “Kıbrıs – Balkanlar – Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu (KIBATEK) – /Ciprusi – Balkáni és Eurázsiai Török Irodalmi Társaság”, *Köprü/Híd II/5*, Mayıs/Május 2000.
- 72) “Güzel Bir Sürgün Şiiri/Egy Szép Bujdosó-vers: József Lévay: Mikes”, *Köprü/Híd II/6*, Haziran/Június 2000.
- 73) “László Rásonyi Béla Bartók’a Dair/R.L. B.B-ról”, *Yesevi*, Yıl: 7, Sayı:79, Temmuz/Július 2000.
- 80) “Bartok’u Böyle Gördük /İgy Láttuk Bartókot”, *Köprü/Híd III/7-8* Temmuz/Ağustos / Július/Augusztus 2000.
- 81) “Bartok’u Böyle Gördük/İgy Láttuk Bartókot”, *Köprü/Híd II/*, Eylül/ Szeptember 2000.
- 82) “Bartok’u Böyle Gördük/İgy Láttuk Bartókot”, *Köprü/Híd II/10*, Ekim/ Október 2000.
- 83) “A Magyar Miniszterelnök Törökországi Látogatásának Sajtóviesszhangja/Macar Başbakanının Türkiye Ziyaretinin Basındaki Yankılar (Könyv, Film, Történelem, Kongresszus/Egy Őszi Utazásról Dióhéjban / Kitap, Film, Tarih ve Kongre/Bir Güz Seyahati Hakkında), *Török Füzetek VIII/4*, December/Aralık) 2000.
- 84) *Bilâl N. Şimşir: ‘Örmény Terrorizmus az Elmúlt Èvszázadban (1878-1999)/Geçen Yüzyılda Ermeni Terörçülüğü’*, (Monográfia, Fordítás /Çeviri) Terebess Kiadó, 2001.
- 85) “*Bizim Film* Film Festivalinde – Rejisör Sezgin Türk ile Söyleşi/A mi Filmün a Filmszemlén – Beszélgetés Sezgin Türk Rendezővel, *Török Füzetek IX/2*, Június/Haziran 2001.
- 86) “Temesvarlı Osman Aga’nın Anıları (Esat N. Erendor/Aksoy Yay.), *Török Füzetek IX/2*, Június/Haziran 2001.
- 87) “Törökországi Utazások Hordaléka/Türkiye Seyahatlerinden Arda Kalanlar”, *Török Füzetek IX/3*, Szeptember /Eylül 2001.
- 88) “Türk-Macar Dostluğu/A Török-Magyar Barátság”, *Köprü/Híd III/1*, Ocak/Január 2001.
- 89) “Mersin-Macar Dostluk Derneği Kuruldu/Megalakult a Mersini Magyar Baráti Társaság”, *Köprü/Híd III/9-10*, Temmuz/Ağustos, Július / Augusztus 2001.
- 90) “18-19. Yüzyılda Osmanlı’da Macar Mültecileri/Magyar Emigránsok az Oszmán Birodalomban a 18-19. században”, *Tarih ve Toplum*, 215. Özel Sayı, Kasım/November 2002.
- 91) Zsuzsa Kakuk, Gün Benderli ve Yılmaz Gülen ile Birlikte *Magyar-török szótár/Macar-Türk Sözlüğü*, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

- 92) “Maadaj-Kara - Egy Ösi altaji Török Eposz/Maada-Kara - Eski Bir Altay Destanı”, Akadémiai Kiadó, 2002.
- 93) “Emlékezés Kossuth Lajosra Kütahyában”, *Török Füzetek X/3*, Szeptember/Eylül 2002.
- 94) “Magyar Mesék Török Gyerekeknek”, *Török Füzetek X/4*, 2002 December/Aralık 2002.
- 95) “Kütahyában Járva/Kütahya'da Macar Günleri ve Kossuth”, *Magyar Napló XIV*, 2002.
- 96) “Melih Cevdet Anday Magyarországon/Megemlékezés a Török Irodalom Doyenjéről”, *Török Füzetek XI/1*, Március/Mart 2003.
- 97) “Macar Şairi János Arany ile Nasreddin Hoca/Arany János és Nasreddin Hodzsa”, *Turnalar*, Sayı:10, Nisan/Aprilis 2003.
- 98) “Mányoki-kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában”, *Török Füzetek XI/2*, Június/Haziran 2003.
- 99) “II. Rákóczi Ferenc Arképe a Törökországi Levelek Tükrében/Kelemen Mikes'in Türkiye Mektupları'nın Işığında Prens II. Ferenc Rákóczi'nin Portresi”, *Török Füzetek XI/3*, Szeptember/Eylül 2003.
- 100) *Prof. Dr. Vecdet Erkun: 'Budapesttől Ankaráig–Visszaemlékezések'/'Budapeşte'den Ankara'ya–Anılar'* (Çeviri), Magyar-Török Baráti Társaság, 2004.
- 101) *Van, Akit Sólyom Karmol Meg – Modern Török Elbeszélések/Kimini Şahin Turmalar- Modern Türk Öyküleri* (Válogatta, Fordította, az Életrajzi Jegyzeteket és az Utószót Írta/Öykülerin Seçimi ve Çevirisi, Biyografiler ve Sonsöz), Nagyvilág Könyvek, 2004.
- 102) “İlber Ortaylı: *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı/Az Osmán Birodalom Leghosszabb Èvszázada*” (A Monográfia forDítása/ Monografinin Çevirisi), Attraktor 2004.
- 103) “Prof. Dr. László Rásonyi ile Söyleşi/Beszélgetés Dr. Rásonyi László Professzorral”, *Türk Dili*, No: 628, Nisan/Aprilis 2004.
- 104) “Sunahan Develioğlu: Nazım'ın *Macar Toprağı/Nazım Hikmet Magyarországon*”, *Török Füzetek XII/3*, Szeptember/Eylül 2004.
- 105) *Perihan Mağden: 'Bajban vagyok veled'/'İki Genç Kızın Romanı'* (Çeviri), Helikon Kiadó, 2005.
- 106) “József Attila Törökországban: a Centenárium Év Megemlékezései Isztambultól Ankaráig - "Sose lódtott", *Magyar Nemzet Magazin*, Augusztus/Ağustos 2005.
- 107) “Thököly Utca - Magyar Menekültek Emléke Törökországba”, *Magyar Nemzet Magazin*, December/Aralık 2005.
- 108) “İlber Ortaylı Magyarul is. O. Macarcada”, *Köprü/Hid VII/ 11-12*, 2005.
- 109) “Macar Şair János Arany'ın Üç Şiiri İle Nasreddin Hoca Fıkralarının Yakınlığı/Arany János Három Verse és Nasreddin Hodzsa Anekdotaı Közötti Rokonság” (Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı), İzmir 2005.
- 110) Dursun Ayan ile Birlikte, *XVI. Yüzyıl Macar Ozam Bálint Balassi ve Şiirlerinden Örnekler/A XVI. Sz-i Magyar Költő, Tanulmányok és Versválogatás* (Çeviri), Akadémiai Kiadó, Magyar-Török Baráti Társaság, Budapest 2006.

111) “Macar Ozan Attila József Türkiye’de/ Sentezin Ozanı Attila József (József Attila Törökországban/ József Attila, a Sintézis Költöje)”, *Köprü/Hid*, 2006-2007.

112) “Két Magyar Könyv Három Török Városban/Üç Şehirde İki Macar Kitabı Tanıtıldı”, *Köprü/Hid IX*, 2007.

113) “Ignác Kúnos’un Mani Derlemesinden Bir Demet Çiçek/Egy Csokor Virág Kúnos Ignác Máni-gyűjtéséből” (Prof. Dr. Taciser Onuk’a Armağan), Ankara, 2007).

114) *Cem Mumcu: Törökfürdő Avagy Sírboldi/Makber* (Roman Çevirisi), Ráció Kiadó, 2007.

115) *İhsan Oktay Anar: ‘Ködös kontinensek atlasza/Puslu Kıtalar Atlası’* (Roman Çevirisi), Magyar Napló, 2007.

116) Kemal Özer ile Birlikte, *Yüzünün Arkasında Mayıs - Macar Kadın Şiirinden Seçmeler* (Şiir Çevirileri), Artshop Yayıncılık, 2007.

117) *İskender Pala: Babilde Ölüm, İstanbul’da Aşk/İskender Pala: Babilde Halál Babilonban, Szerelem Isztambulban* (Roman Çevirisi), Európa, 2007.

118) *Orhan Pamuk: Benim Adım Kırmızı/A nevem Pirosregény* (Çeviri), Ulpius-ház, 2007.

THURY Josef (1861-1906): Daha lisedeyken Türkçeye ilgi duyan önemli Türkologlardandır. Thury, 1880 yılında Budapeşte Üniversitesi’ne girmiştir. Burada Macar tarihi ve karşılaştırmalı dilbilim derslerine katılmıştır. Üniversitede Fin-Ugor ve Türkçeye önem vermekle beraber Arapça, Farsçayla da uğraşmıştır. Lisede Türkçeye duyduğu ilgi üniversitede daha da artmıştır. Üniversitede tanınmış ilim adamlarının derslerine devam etmiştir. En çok Armin Vambery’nin etkisi altında kalmıştır. 1884’de Türkiye’ye bilimsel bir gezi yapmıştır. Dört ay süren gezi, Thury’e çok şey kazandırmıştır. Vambery’nin tavsiyesiyle Budapeşte Ticaret Akademisi bünyesinde açılan Doğu Dilleri Bölümü’ne Türkçe öğretmeni olarak atanmıştır. 1887’de Nagykörös Lisesi’nde, 1888 yılında ise Kiskunhalas Lisesi’nde görev almıştır.

Josef Thury, Türkoloji çalışmalarını Çağatayca ve Osmanlı Türkçesi üzerine yoğunlaştırmıştır. Özellikle Çağatayca sözlüklerle uğraşmıştır. *Behçetü’l-Lügat, Seng-lâh* ve *Abuşka* lügatları üzerinde çalışmıştır. Osmanlı Türkçesi üzerine de çalışmaları vardır. *İskendernâme* ile ilgilenmiştir.

Macar Bilimler Akademisi 1903 yılında onu haberleşme üyeliğine seçmiştir. Thury ayrıca Osmanlı tarih kitaplarında geçen Macarlar ilgili bölümler üzerine çalışmıştır. Thury gençlik yıllarında Macarca-Türkçe karşılaştırmalı sözlük yazmayı düşünmüş ve büyük çabalardan sonra kaleme aldığı bu sözlüğü basılmak üzere 1889 yılında Macar Bilimler Akademisi’ne vermiştir. Fakat sözlüğü basılmamıştır. 1906 senesinde Armin Vambery’nin emekliye ayrılması üzerine Budapeşte Üniversitesi, Thury’i Doğu Filolojisi Bölümü’ne atamış olmasına rağmen, bilginin ölmesi üzerine bu atama gerçekleşmemiştir.

Çalışmaları:

- 1) *A Kasztamuni-i Török Nyelvjaras*, Budapeşte 1885, 77 s.
- 2) “Szigetvar Elfoglalasa 1566-ban”, *Hadtörténelmi Közlemeyek IV*, Budapeşte 1891, s.60-80; 208-225.
- 3) “A Varnai Csatoral”, *Hadtörténelmi Közlemeyek V*, Budapeşte 1892, s.636-654.

Turkish Studies

- 4) “Pecsevi Visonya a Maguar Törtenetrashoz”, *Szazadok XXVI*, 1892, s.335-341; 476-488; 560-579; 658-678; 740-746.
- 5) “A Török Hoditas Kezdetre Magyarorszagon”, *Szazadok XXVI*, 1893, s.558-584.
- 6) *Török Törtenetirok I*, Budapeşte 1893, 426 s.
- 7) *Török Törtenetirok II*, Budapeşte 1896, 426 s.
- 8) “Bocskay Istvan Felkelese”, *Szazadok XXXIII*, 1899, s.21-43; 115-133.
- 9) *A ‘Behdset-ül-Lugat’ Czimü Çağataj Szotar*, Budapeşte 1903, 66 s.
- 10) “Török Nyelvmlekek a XIV. Szazad Vegeig/ Ondördüncü Asrın Sonlarına Kadar Türk Dili Yadigârları” (çeviren: R. Hulusî Özden “), *Millî Tetebbualar Mecmuası II*, İstanbul 1903, s.81-133.
- 11) “Az ‘Abuska Lugati’ Czimü Çağataj Szotar”, *Keleti Szemle V*, Budapeşte 1904, s.1-21.
- 12) “A XVI. Szazadbeli Oszman-Török Nyelv”, *Nyelvtudományi Közlemenyek XXXIV*, Budapeşte 1904, s.148-172; 355-387.
- 13) *A Közepasziai Török İrodalom*, Budapeşte 1904, 77 s.
- 14) “A Közepasziai Török Nyelv İsmertetese/ Orta Asya Türkçesi Üzerine Tetkikler” (çev.: R. Hulusî Özden), *Millî Tetebbualar Mecmuası II*, İstanbul 1906, s.207-233.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

- 1) Z. Gombocz, “Josef Thury’nin ‘Macarca-Türkçe Karşılaştırmalı Sözlüğü’ Üzerine Yazdığı Rapor”, *Akademia Ertesito*, Budapeşte 1907, s.508-515.
- 2) Gyula Nemeth, *Thury Jozsef L. Tag Emlkezete*, Budapeşte 1934. (Türkçeye çevirisi: İstanbul 1950.)
- 3) Valeria Csika “Jozsef Thury (1861-1906)”, *Analecta Linguistica III*, 1973, s.139-141.

VAMBERY Armin (1832-1913): Macaristan ve Batı Avrupa’da Türkolojinin kurucusu olan Macar Türkoloğudur. Dile karşı çok ilgisi vardı. İlk başlarda özel dil dersleri vererek hayatını kazanmaya çalışmıştır. Bu sırada Türkçe öğrenmeye başlamıştır. Viyana’da J. Hammer-Purgstall ile karşılaştıktan sonra Türkçe ile ilgili araştırmalarına ve çalışmalarına başlamıştır. Budapeşte Üniversitesi’nde Janos Repicz’ın derslerine katılan Vambéry, Türkçeye ilgili birikimlerini arttırmıştır. Macar Bilimler Akademisi’nin maddî yardımı ile 1857 yılında İstanbul’a gitmiştir. İstanbul’da yaşayan Daniel Szilagy ve Kmetty gibi Macarlarla irtibat kurduğu gibi, buradaki Türklerle de yakın ilişkiler içinde olmuştur. İstanbul’da özel dersler vermeye başlayan Vambéry, 1859’da Rıfat Paşa’nın evinde tarih, dil ve coğrafya dersleri vermiştir. Büyük devletlerin İstanbul’daki elçilikleriyle de temas kurmuştur. Viyana’da çıkan bir gazetenin İstanbul muhabirliğini de yapmıştır. İstanbul’da bulunduğu sıralar buradaki kütüphanelerdeki yazma eserlerle uğraşmıştır. Vambéry, Orta Asya’ya da çok gitmek istemiştir.

Türkler ve Türkçe ile ilgili yaptığı çalışmalardan sonra bilim çevrelerinde tanınan Vambéry, 1861’de Macar Bilimler Akademisi’nin haberleşme üyeliğine seçilmiştir. İstanbul’da dört sene kaldıktan sonra Peşte’ye dönen Vambéry, Macar Bilimler Akademisi’nin desteği ile o çok istediği Orta Asya gezisine çıkma imkânı bulmuştur. O, 1861 yılı sonunda tekrar İstanbul’a gelmiş, burada bir kaç ay kaldıktan sonra 1862 yılı Mart ayında İran’a gitmek üzere İstanbul’dan yola çıkmıştır. Vambéry’den önce Orta Asya’daki hanlıklara giden Conolly ve Soddart, Buhara Hanı tarafından idam edildiği için Vambéry, Orta Asya’ya tehlikeli bir yolculuk yapacaktı. O da, bu

Turkish Studies

tehlikeli durumundan dolayı Tahran'da Mekke'den dönen Orta Asyalı Türk hacılarıyla görüşmüş ve Raşid Efendi isimli bir derviş olarak 1863 senesinde Orta Asya gezisine çıkmıştır. Bu gezide Vambery, Türkmenistan'dan başlayıp Hive, Buhara ve Semerkand'a ulaşmıştır. Geziyle ilgili gözlemleri İngiltere'de büyük ilgi görmüştür.

Janos Repiczky'nin ölümünden sonra Budapeşte Üniversitesi'nde Türkçe öğretimine ara verilmişti. 1870 yılında Vambery vasıtasıyla Türk dili öğretimine tekrar başlanmıştır. Vambery, Çağatay Türkçesi ve *Kutadgu Bilig* üzerine çalışmıştır. Bundan başka Macarlarla Türkler arasındaki ilişkileri de göz önüne getirmiştir. Özellikle Macarcadaki Türkçe alıntılar üzerinde durmuştur. Bu konuda Josef Budenz ile tartışmıştır.

Budapeşte Üniversitesi'nde 1870 yılında kurulan Türkoloji kürsüsünün ilk profesörlüğünü Vambery yapmıştır. Yetiştirdiği öğrenciler arasında Jozsef Thury, Ignac Kunos gibi meşhur Türkologlar da vardır.

Çalışmaları:

- 1) *Deutsch-Türkisches*, İstanbul 1858, VIII+247 s.
- 2) *Abuksa. Csagatajtörök Szogyüjtemeny* (Josef Budenz'in Giriş ve Notları ile) Peşte 1862.
- 3) *Iagataische Sprachstudien: Enthaltend Grammatikalischen Umriss, Chrestomathie und Wörterbuch der Cagataischen Sprache*, Leipzig 1867, VIII+358 s.
- 4) *Uigurische Sprachmonumente und das Kudatku Bilik. Uigurischer Text mit Transcription und Übersetzung Nebst Einem Uigurisch-Deutschen Wörterbuche und Lithografierten Facsimile Aus dem Originaltexte des Kudatku Bilik*, Innsbruck 1870, IV+258 s.
- 5) "A Török-Tatar Nyelvek Etymologiai Szotara", *Nyelvtudományi Közlemények XIII*, Budapeşte 1877, s.249-483.
- 6) *Etymologisches Wörterbuch der Turko-Tatarischen Sprachen*, Leipzig 1878, XXIV+228 s.
- 7) *Die Primitive Cultur des Turko-Tatarischen Volkes*, Leipzig 1879, XXIV+275 s.
- 8) *Die Scheibaniade. Ein Özbekisches Heldengedicht in 76 Gesängen von Prinz Mohammed Salih von Charezm*, Viyana 1885, XXI+468 s.
- 9) *A Török Faj Ethologiai es Ethnographiai Tekintetben*, Budapeşte 1885, XIV+768 s.
- 10) *Noten zu den Alttürkischen Inschriften der Mongolei und Sibiriens* (Memories de la Societe Fino-Ougrienne XII), 1898, 119 s.

Hakkında Yapılan Çalışmalar:

- 1) Vilmos Pröhle, "Vambery Armin", *Keleti Szemle IV*, Budapeşte 1913, s.1-3.
- 2) Ignacz Goldziher, *Vambery Armin T. Tag Emlekezete*, 1915.
- 3) Bernat Munkacsi, "Vambery Armin Tudományos Munkassaga", *Budapesti Szemle*, 1915, s.87-112; 243-274.
- 4) György Hazai, *Vambery Armin (A Mult Magyar Tudosai 7)*, Budapeşte 1976.
- 5) György Hazai, "Vambery Armin Emlekezete", *Keleti Ertekezese 2*, Budapeşte 1986.

VASARY, ISTVAN (1945...): Yaşayan Türkologlardandır. Budapeşte'de Lorand Eötvös Üniversitesi'nde İngiliz ve Türk Filolojisinde öğrenim görmüştür. Gyula Nemeth ve Lajos

Turkish Studies

Ligeti'nin yanında yetişmiştir. 1971 yılında *Kamenets Kroniği* adıyla doktora teziyle doktor olmuştur. Tezinde Ermeni Kıpçakçasına ait bir dil anıtını işlemiştir. 1968-1980 yılları arasında Macar Bilimler Akademisi'nin Araştırma grubunda bilimsel üye olarak görev yapmıştır. 1980 senesinde de Lorand Eötvös Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nin Türk Filolojisi Kürsüsünde çalışmıştır. 1983'te doçentliğe getirilen Istvan Vasary, 1990'da Türk Filolojisi Kürsüsünün yöneticiliğine getirildiyse de, aynı yıl Macaristan'ın İstanbul Başkonsolosluğu'na atanması üzerine kürsü yöneticiliği görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. 1991 senesinde Ankara'da büyükelçi olarak 1995 yılının Haziran ayına kadar kalmıştır.

Vasary, 1970-1990 seneleri arasında Macar Bilimler Akademisi'nin Doğu Araştırmaları Kurulu üyeliğinde bulunmuştur. 1968'de Körösi Csoma Derneği üyeliğine seçilmiş ve 1988-1999 yıllarında bu derneğin ikinci başkanlığını yapmıştır. 1977'den beri *Acta Orientalia Hungarica* dergisi yazı kurulunda vazife yapmıştır. Türk dili, kültürü ve tarihi ve eski Macar tarihi ile ilgili çalışmaları sebebiyle Körösi Csoma ödülünü kazanmıştır. 1988'de Türk Dil Kurumu haberleşme üyeliğine seçilmiştir.

Istvan Vasary, Eski Türklerle Macarlar arasındaki bağa dikkat çekmiştir. Orta Volga bölgesinde yaşayan Kıpçaklar, Bulgarlar, Kazan Tatarları, Başkurtlar, Çuvaşlar üzerinde çalışmıştır. Ayrıca bu bölgedeki Macar kalıntıları üzerinde de araştırmalar yapmıştır. Altınordu, Kazan ve Kırım hanlıkları ve Nogay orduları üzerinde de incelemelerde bulunmuştur. Bunlara ilâve olarak o, eski Türk abideleri ile ilgili problemlerle uğraşmış; V-XIII. yüzyıllarda Doğu Avrupa'da hayat süren Avarlar, Hunlar, Hazarlar, Peçenekler ve Kumanlarla alâkalı çalışmalarda da bulunmuştur.

Hâlen Budapeşte'de Elte Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Çalışmaları:

- 1) "Armeno-Kipchak Parts from the Kamenets Chroniche", *Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae XXII*, Budapeşte 1969, s.139-189.
- 2) "Kem, an Early Samoyed Name of Yenisey", *Studia Turcica*, Budapeşte 1971, s.469-482.
- 3) "Runiform Signs on Objects of the Avar Period (6th-8th cc. A.D.)", *Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae XXV*, Budapeşte 1972, s.335-347.
- 4) "The Hungarians of Mozars and the Meşçers/Mişers of the Middle Volga Region", *Archivum Eurasiae Medii Aevi I*, 1975, s.237-275.
- 5) "The Golden Horde Term *darula* and its survival in Russia", *Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae XXX*, Budapeşte 1976, s.187-197.
- 6) "*Susun* and *süsün* in the Middle Turkic Texts", *Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae XXXI*, Budapeşte 1977, s.51-59.
- 7) "The Origin of the Institution of *basqaqs*", *Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae XXXII*, Budapeşte 1978, s.201-206.
- 8) "A Contract of the Crimean Khan Mengli Giray and the Inhabitants of Qırk-Yer from 1478/1479", *Central Asiatic Journal XXXIV*, 1982, s.289-300.
- 9) "The *Yugria* Problem", *Chuvash Studies*, Budapeşte, Wiesbaden 1982, s.247-257.
- 10) "The Institution of Foster-Brothers (*emildeş* and *kökeldes*) in the Chingisid States", *Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae XXXV*, Budapeşte 1982, s.549-562.

Turkish Studies

- 11) “The Old Turkish Loan Words in Hungarian”, *Hungaro-Turcica* (Studies in Honour of Julius Nemeth), Budapeşte 1976, s.239-247.
- 12) “The Linguistic Aspect of the *Bashkuro-Hungarian Complex*”, *Archivum Eurasiae Medii Aevi V*, 1985 (1987), s.205-232.
- 13) “Az Ujgur Irasbeliseg az Arany Hordaban es a Timuridaknal”, *Kelektutatas*, Budapeşte 1986, s.38-47.
- 14) *Arany Horda*, Budapeşte 1986, 318 s.
- 15) *Az Arany Horda Kancellariaja*, Budapeşte 1987, 88 s.
- 16) “Zametki o Tartanaq v Zolotoj Orde”, *Sovetskaja Tjurkologija 4*, 1987, s.97-103.
- 17) “Orthodox Christian Qumans and Tatars of the Crimea in the 13th-14th Centuries”, *Central Asiatic Journal*, 1988, 260-271.
- 18) “History and Legend in Berke Khan’s Conversion to Islam”, *Aspects of Altaic Civilisation III*, Bloomington 1990, 230-252.
- 19) “Notes on Turkic *yunçul* ‘Vexation’ and its Etymological Background” *Varia Eurasistica* (Festschrift für Profesör Andras Rona-Tas), Szeged 1991, s.239-248.
- 20) “The Role of the Turkic Peoples in the Ethnic History of Eastern Europe”, *Ethnicity and Nationalism* (Case Studies in Their Intrinsic Tension and Political Dynamics. Edited by Peter Krüger), Marburg 1993, s.27-34.
- 21) “+sXn and its Related Suffixes. Studies in Turkic Word Formation and Etymology”, *Journal of Turkology I/I*, 1993, s.113-153.
- 22) *A Regi Belsö-Azsia Törtene*, Szeged 1993, 201 s.

Sonuç

Türk kültürü ile Macar kültürünün benzerliği sebebiyle tarihten bu yana Türklerle Macarlar arasında yakın bir irtibat kurulmuştur. Özellikle Macarlar, kendi köklerini araştırmak için Türk diline, tarihine ve kültürüne ilgi duydular. Bundan dolayı birçok Macar âlimi Türkoloji ile meşgul oldu. Türkler ve Türkçeyle haşır neşir olmak, bir bakıma Macarların kendi tarihlerine ışık tutmaktı. Yukarıdaki listeden de anlaşıldığına göre pek çok Macar bilgini Türklükle alâkalı çalışmış ve bu konuda çok sayıda eser kaleme almıştır. Ural-Altay dil grubuna mensup dillerden olan Macarcaya geçen eski Türkçe kelimelerle alâkalı oldukça fazla sayıda çalışma Macar bilim adamları tarafından yapılmıştır. 20. yüzyılın ortalarına kadar geçen zaman diliminde Türkolojiyle uğraşmak Macarlar açısından bir prestij meselesiydi. Yukarıda isimlerini ve bazı çalışmalarını verdiğimiz Macar bilim adamları sadece bu listede geçenlerden ibaret değildir. Listede adı geçmeyen ve hâlen Türklük bilgisi ile uğraşan başka ilim adamları da mevcuttur. Meselâ Osmanlı tarihi ve Osmanlı paleografyası üzerine çalışan Prof. Dr. David Geza, Budapeşte Elte Üniversitesi Türkoloji Bölümü Başkanlığını yapmaktadır. Yine aynı bölümde Benedik Bere de Türkoloji ile ilgili çalışan ilim adamlarındandır. Elte Üniversitesi Türkoloji için müstakil bir koridor ayırmış ve pek çok kitabın bulunduğu güzel bir kütüphaneyi de Türkoloji bölümü için tahsis etmiştir. Ayrıca Szeged şehrinde de bir Türkoloji bölümü bulunmaktadır. Burada da Türk ve Kazak akademisyenler ders vermektedirler. Budapeşte’de bulunduğumuz zamanlar Augustin Riesner adlı bir Makina Mühendisi tarafından hazırlanan “Altay Milletleri Aile Ağacı” da ilgimizi çekmişti. Öğrendiğimize göre bu şahıs Türkolojiye çok ilgi duyuyormuş. Bu da bize Macarların içinde her sahada Türklüğe ilgi duyan bir grubun olduğunu göstermektedir.

Turkish Studies

Türkçe ve Türk kültürü denince Türk-Macar dostluğunu geliştirmek için gece-gündüz çalışan Eva Çakıyeva Janos Sipoz'dan de bahsetmemek eksiklik olurdu. Bu çiftten Eva Çakıyeva; Szeged Üniversitesi Türkoloji bölümünü bitirmiş ve hocası Prof. Dr. Rona Taş'ın büyük teşvikiyle burslu olarak Tataristan'ın başkenti Kazan'a gitmiş ve burada Prof. Dr. D. G. Tumaseva'nın nezaretinde *Tatarcadaki Orta Moğolca Alıntı Kelimeler* adlı doktora tezini geliştirmiştir. Macarların eski Türklerle olan ilgisinden istifade ederek, Türklerle Macarların ortak bir kültür oluşturduklarını ispat etmeye çalışan Çakıyeva, eşinin de özellikle Türk halk edebiyatıyla ilgilenmesi ve etnomüzikolog olması sebebiyle Türk dünyasındaki müzik parçalarının metinlerinin analiz edilmesiyle de uğraşmaktadır. Eski Türk metinlerinde halk bilimle ilgili önemli bilgileri de derlemektedir. Trakya Bektaşileri ile ilgili de on senedir saha araştırması yapmaktadır. Hâlen Budapeşte'deki Katolik Üniverisitesi'nde Türkçe derslerine girmektedir. Macarlarla Türklerin örf ve âdetlerini de karşılaştırmaktadır. Prof. Dr. Janos Sipoz ise Türk halk müziği üzerine yoğunlaşmıştır. Sipoz, Türk müziği ile Macar müziğini karşılaştırmış ve aralarında büyük yakınlıklar bulmuştur. O, Türk dünyası müziklerini inceleme alanı olarak seçmiştir. 1987'den başlayarak birçok defa Türkiye'ye gelmiş, Kazakistan, Azerbeycan, Kırgızistan'a gitmiş, Karaçay-Balkarlarla ilgilenmiştir. Bu konuyla ilgili 7000'e yakın şarkı toplamış ve şimdiye kadar 8 tane kitap kaleme almıştır. Sipoz'un kitaplardan başka çok sayıda da makalesi bulunmaktadır. Ayrıca pek çok müzik parçasını CD'lere toplamıştır.

Burada Macaristan'da çıkan Türkoloji ile ilgili bazı dergilerden bahsetmek yerinde olacaktır. Bunlardan birisi, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* adlı dergidir. Bu dergi 1950'den beri çıkmaktadır. Senede genellikle 3, bazen de 4 sayı hâlinde basılmaktadır. *Studia Turco-Hungarica*, *Nyelvtudományi Közlemenyek*, *Keleti Szemle*, *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae* adlı dergiler de Macaristan'da çıkan ve bugüne kadar Türkolojiye hizmet eden veya edecek bazı yayın organlarındandır.

Macaristan'da bulunan Türk-Macar Dostluk Derneği de önemli bir vazife görmektedir. Bu dernek, Türkiye'yi seven ve Türkiye'ye giden kişilerden oluşmaktadır. Bunlar ayda bir "Uluslar Evi" adlı bir yerde toplantılar yapmaktadırlar. Ayrıca Macaristan'da, Türk-Macar dostluğunu pekiştirecek tarihî yerlere gezi programları da düzenlemektedirler. Macaristan'da bir de Türk-Macar Kadınlar Derneği bulunmaktadır.

Macaristan'da mevcut olan Türk okulları da Macaristan ile Türkiye arasında kültür köprüsü kurulmasında önemli bir vazife ifa etmektedirler. Ayrıca Türkiye'den gelen Türklerin kurduğu Duna Milenyum Derneği de haftanın her günü çeşitli gruplara Türkçe ders vermektedir.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz ki; modern anlamda Türkoloji çalışmalarının başladığı yer Macaristan'dır. Macar bilim adamları yıllar boyu -bir bakıma kendi köklerini de arama çabaları sebebiyle- Türklük bilimiyle uğraştılar. Türk diline, tarihine ve kültürüne büyük hizmetlerde bulundular. Türk-Macar ilişkileri günümüze göre eskiden, belki de daha ileri seviyedeydi. Günümüzde ise bu ilişkiler yeniden canlanmaktadır. Macarlarla Türklerin yakınlığı göz önüne alındığında, bu ilişkileri geliştirmede her iki millete de büyük görevler düşmektedir. Bizim yaptığımız, Türkoloji çalışmalarında önemli yerleri olan ilim adamlarının kısaca hayat hikâyelerini ve yaptıkları bazı çalışmaları vermektir. İleride yapılacak ayrıntılı çalışmalarla Türk-Macar ilişkileri ve dostluğu daha da gelişecektir. Bu konuda katkıda bulduysak makalemiz hedefine ulaşmış sayılacaktır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

KAYNAKÇA

- DİLAÇAR, Agop, **Türk Diline Genel Bir Bakış**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1964.
- EREN, Hasan, **Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar**, Türk Dil Kurumu Yay., S. 705, Ankara 1998.
- ERTEM, Rekin, **Elifbe'den Alfabeye**, Dergâh Yay., İstanbul 1991.
- DAVID, Geza, "Macaristan", **İslâm Ansiklopedisi**, C. 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2003.
- HAZAI, György - KELLER/HİNKELE Barbara, **Bibliographisches Handbuch der Turkologie. Eine Bibliographie der Bibliographien vom 18. Jahrhundert bis 1979**, Budaşepete 1986.
- HAZAI, Gyula, **Das Osmanisc-Türkische im XVII. Jahrhundert Untersuchungen an den Transkriptionstexten von Jakab de Harsany**, Akademia Kiado, Budaşepete 1973.
- ILLESHAZY, Nicolai, **Dictionarium Turcico-Latinum**, Viyana 1668.
- Meydan Larousse**, Sabah Yay., C. 12, İstanbul 1992.
- NEMETH, Gyula, **Die Türkische Sprache in Ungarn im Siebzehten Jahrhundert, (Bibliotheca Orientalis Hungarica XIII)**, Budaşepete-Amsterdam 1970.
- NEMETH, Gyula, **Vidin Türkleri**, Çev.: A. Güzel, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1996.
- YÜCE, Nuri, "Nemeth, Gyula (Julius)", **İslâm Ansiklopedisi**, C. 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2006.
- YÜCE, Nuri, "Türkler (Türk Dili)", **Millî Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, C.12/2, Eskişehir 1997.
- ZSUZSA, Kakuk, **Kırım Tatar Şarkıları**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1993.